

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

GÖÇÜN KENTSEL ve SOSYAL DOKUYA YANSIMALARI: KİLİS İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tuğba ERCAN
Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ

**Gaziantep
Mayıs 2024**

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Tuğba ERCAN

Öğrenci Numarası: 213204011005

Tezin Savunma Tarihi: 31/05/2024

ÖNSÖZ

Göç bir yer değişim hareketi olmasına rağmen insanları her yönden etkileyen bir harekettir. Göçler kentleşme hızını doğrudan etkilemekte ve kentleşme üzerinde olumsuz birtakım etkiler bırakmaktadır. Bu çalışmada, Suriye’de yaşanan iç savaş neticesinde Kilis iline gerçekleşen göçün kentsel ve sosyal dokuya etkileri incelenmiştir. Bu bağlamda, göçün Kilis'in fiziksel çevresi ve yapılaşması üzerinde yarattığı değişimleri ve sosyal dokuya olan etkisi ele alınmıştır. Ayrıca, çalışmada göçün toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlarının ele alınması da amaçlanmıştır.

Bu tezin tüm aşamalarında bilgi, birikim ve tecrübeleriyle bana yol gösteren ve destek olan değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ ’ye sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Jüri üyeleri olarak görev alan hocalarım Sayın Doç. Dr. Emrullah AKCAN ve Sayın Doç. Dr. Zeynep KÖSE'ye değerli görüşleri için teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana destek olan ve değerli bilgileriyle yol gösteren bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Beni bu günlere getiren ve ideallerimi gerçekleştirmemi sağlayan, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan merhume annem Zeynep BEDEL ve babam Ökkeş BEDEL’e minnettarım

Son olarak tez çalışmam süresince bana gösterdiği sabır ve anlayış için bilhassa eşime ve emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Mayıs 2024
Tuğba ERCAN

ÖZET

GÖÇÜN KENTSEL VE SOSYAL DOKUYA YANSIMALARI: KİLİS İLİ ÖRNEĞİ

ERCAN, Tuğba

Yüksek Lisans Tezi, Kent Çalışmaları Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ

Mayıs 2024, 72 Sayfa

Bu araştırmada, Suriyede yaşanan iç savaş sonucunda Kilis iline gerçekleşen yoğun göçün kentin sosyal dokusuna olan etkileri incelenmiştir. Araştırmanın ana amacı, göçün Kilis'in fiziksel çevresi ve yapılaşması üzerinde yarattığı değişimleri ve sosyal dokuya etkisini anlamaktır. Ayrıca, çalışmada göçün toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlarının ele alınması da amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında durum araştırma deseni benimsenmiştir. Bu kapsamda veri toplama aracı olarak gözlem yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırma konuları; göçün Kilis'in sosyal dokusuna olumlu ve olumsuz etkilerini, göçün Kilis'in tarihi sosyal dokusuna etkilerini, göçün gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmaya etkilerini ve göçle ilişkili sorunlara yönelik çözüm önerilerini içermektedir. Elde edilen bulgular içerik analizine tabi tutularak temalar ve kodlar belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları, göçün Kilis'in kentsel ve sosyal dokusuna olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu göstermektedir. Araştırma sonucuna göre, göçle birlikte Kilis'teki konut fiyatları ve kiralar aşırı yükselmiş ve kent yetersiz konut stoku ile karşılaşmıştır. Bu durum yerel halkın konut erişimini zorlaştırmıştır. Ayrıca göç nedeniyle işgücü piyasasında değişiklikler meydana gelmiş ve ekonomik dengeler etkilenmiştir. Bunun sonucu olarak, yüksek işsizlik oranı, sınırlı istihdam fırsatları ve gelir adaletsizliği gibi sorunların ortaya çıkarabileceği ve göçmenlerin ekonomik entegrasyonu ve sosyal uyum süreçleri, kentin sosyal yapısını bozabileceği tespit edilmiştir. Bu araştırma, göçün Kilis'in sosyal dokusu üzerindeki değişimleri ve dönüşümleri anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Sonuçlar, Kilis'in sürdürülebilir ve uyumlu bir kent olması için gelecekteki planlama süreçlerinin bu etkileri dikkate alması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kilis, Suriye, Sosyal Doku.

ABSTRACT

EFFECTS OF MIGRATION ON URBAN AND SOCIAL STRUCTURES: THE CASE OF KİLİS PROVINCE

ERCAN, Tuğba

Master's Thesis, Department of Urban Studies

Thesis Advisor: Prof.Dr. Zeynel ÖZLÜ

May 2024, 72 Pages

In this study, the effects of the intense migration to Kilis province as a result of the civil war in Syria on the social structure of the city are analyzed. The main aim of the research is to understand the changes caused by migration on the physical environment and the construction of Kilis and its impact on the city's social structure. In addition, the study also aims to address the social, cultural and economic dimensions of migration. Within the scope of the research, a case study research design was employed. In this context, an observation method was used as a data collection tool. The research topics include the positive and negative effects of migration on the social structure of Kilis, the effects of migration on the historical social structure of Kilis, the effects of migration on squatting and illegal construction, and solution suggestions for migration-related problems. The findings were subjected to content analysis and themes and codes were determined. The results of this research show that migration has positive and negative effects on the urban and social structure of Kilis. According to the study's findings, housing and rent prices in Kilis have significantly increased due to immigration, leading to insufficient housing stock in the city. This situation has made it difficult for local people to access housing. In addition, changes have occurred in the labor market due to migration, and economic balances have been affected. As a result, it has been found that issues such as high unemployment rates, limited employment opportunities, and income inequality may arise. The economic integration and social adaptation processes may disrupt the overall social structure of the city. This research provides an important framework for understanding the changes and transformations on the social structure of Kilis due to migration. The results emphasize that future planning processes for Kilis to achieve sustainability and harmony need to consider these impacts.

Keywords: Migration, Kilis, Syria, Social Structure.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
SEMBOLLER VE KISALTMALAR.....	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Literatür Özeti	4
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Göç ve Zorunlu Göç Kavramı	7
2.2. Göçmen Kavramı	13
2.2.1. Mülteci.....	13
2.2.2. Sığınmacı	14
2.3. Tarihsel Olarak Göç Kavramı	14
2.4. Göç Türleri	15
2.4.1. İç Göç.....	15
2.4.1.1. Türkiye’de iç göç	15
2.4.2. Dış Göç	16
2.4.3. Beyin Göçü	16
2.4.4. Zorunlu Göçler.....	17
2.4.4.1. Aşiret kavgaları ve kan davalarının yol açtığı göçler.....	17
2.4.4.2. Terör sorunundan kaynaklanan göçler	18
2.4.4.3. Doğal afet göçleri.....	19
2.4.3. İşçi Göçü	20
2.4.3.1. Mevsimlik göç.....	21
2.5. Göçlerin Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri	22
2.5.1. Sosyokültürel Etkiler	22

2.5.1.1. Toplumsal adaptasyon.....	22
2.5.1.2. Eğitim düzeyi ve dil	23
2.5.1.3. Yaş ve cinsiyet	24
2.5.1.4. Gecekondulaşma	24
2.5.2. Sosyoekonomik Etkiler.....	25
2.5.2.1. Göçlerin işgücüne etkisi	25
2.5.2.2. Göçlerin tarıma etkisi	27
2.6. Türkiye’de Kentleşme	31
2.7. Göçler ve Kentleşme Olgusu.....	32
2.8. Toplumsal Yapı ve Göçler	33
2.9. Toplumsal Değişme ve Göçler	35
2.10. Göçlerin Kent Yapısına Etkileri	36
2.10.1. Gecekondulaşma ve Çarpık Kentleşme Sorunları	36
2.10.2. Altyapı ve Hizmet Yetersizliği Sorunları	37
2.11. Kentleşmenin Yol Açtığı Sosyo-Kültürel Sorunlar.....	38
2.11.1. Kültür Kimlik ve Kamusal Alan Sorunları	38
2.11.2. Çevre-Hava Kirliliği ve Yeşil Alan Azlığı	40
2.11.3. Sağlık ve Eğitim Sorunları.....	41
2.11.4. Trafik ve Ses Kirliliği Sorunları	42
2.12. Suçluluk Oranları ve Güvenlik Sorunları	42
2.13. Kentsel Kimlik	44
2.14. Tarihi Doku	44
BÖLÜM III.....	47
YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırma Modeli	47
3.2. Veri Toplama Aracı.....	48
3.3. Verilerin Analizi.....	49
BÖLÜM IV	50
BULGULAR VE YORUM	50
4.1. Göçün Kilis’in Sosyal Dokusu Üzerine Olumlu Etkileri	50
4.2. Göçün Kilis’in Sosyal Dokusu Üzerine Olumsuz Etkileri	52
4.3. Göçün Gecekondulaşma ve Kaçak Yapılaşma Üzerine Etkileri	56
4.4. Göçün Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri	58

4.5. Göçün Kilis Üzerinde Yarattığı Olumsuz Etkilerin Çözümüne Yönelik	
Tespitler.....	60
BÖLÜM V.....	62
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	62
KAYNAKLAR	66
ÖZGEÇMİŞ.....	73

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	50
Tablo 2	52
Tablo 3	56
Tablo 4	58
Tablo 5	60

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

İHD: İnsan Hakları Derneği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

Bu bölümünde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları ile literatür özeti yer almaktadır.

GİRİŞ

İnsanların belirli bir coğrafi alan içerisinde yer değiştirmesine göç denir. Göç gönüllü ya da zorunlu olarak gerçekleştirilir. Bu iki tür göçün oluşmasında çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Daha iyi iş fırsatları, daha yüksek yaşam standartları, sürekli eğitim, güvenlik ve siyasi istikrar en önemli faktörler arasındadır. Ortadoğu, son yıllarda Afganistan, Irak, Suriye, Yemen, Mısır gibi ülkelerdeki savaş ve çatışmaların yanı sıra çeşitli terör örgütleri gibi aşırılıkçı grupların ortaya çıkmasıyla güvensiz ve krizlerin yaşandığı bir bölgeye dönüşmüştür. Bu nedenle Orta Doğu vatandaşı, daha fazla siyasi istikrar ve daha uygun ekonomik koşullarda yaşamlarını sürdürmek için dünyanın diğer bölgelerine göç etmişler (Shushtari ve Hafeznia, 2020:29).

Göç, tarih boyunca toplumların demografik yapısını etkileyen ve kültürel değişimlere neden olan önemli bir olgudur. Özellikle savaş, doğal afetler, ekonomik zorluklar gibi faktörler, bireyleri ve toplumları yer değiştirmeye zorlayarak göç olgusunu tetiklemiştir. Son yıllarda, Suriye'de patlak veren iç savaş, büyük bir insani krize yol açarak milyonlarca Suriyelinin ülkelerini terk etmesine neden olmuştur. Türkiye, Suriye sınırına komşu olması nedeniyle bu göç dalgasının en yoğun şekilde etkilendiği ülkelerden biridir.

Türkiye, Suriyeli göçmenlere kapılarını açarak uluslararası toplumun dikkatini çeken bir rol üstlenmiştir. Özellikle Kilis, Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği kentlerden biri haline gelmiştir. Göç eden bireylerin sayısı, yerleşim birimlerinin nüfusunu ve demografik yapısını etkilemiştir. Bu durum, kentsel altyapının, konut ihtiyaçlarının ve kamu hizmetlerinin yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye olan büyük akını, Kilis kentinde mevcut altyapıyı zorlamış ve yeni konut taleplerini ortaya çıkarmıştır.

Diğer taraftan, göçün kentsel ve sosyal dokusuna olan etkisi sadece fiziksel değişikliklerle sınırlı değildir. Göç, kentteki sosyal yapıyı da etkilemiştir. Yabancı kültürlerin gelmesiyle birlikte, Kilis gibi yerleşim birimlerinde etnik, dini ve sosyal

çeşitlilik artmıştır. Bu durum, yerli halk ve göçmenler arasında kültürel bir etkileşimi meydana getirmiştir. Göç dalgası, Kilis'in demografik, sosyal ve ekonomik yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu nedenle göçmenlerin gelenekleri, alışkanlıkları ve yaşam tarzları, şehirdeki kentsel ve sosyal yapıyı etkilemiştir

Bu araştırmada, göçün Kilis ilindeki kentsel ve sosyal dokuya yansımaları incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları ile literatür özetine yer almaktadır.

İkinci bölümünde; kavramsal çerçeve yer almaktadır. Bu bağlamda, göç kavramı ve türleri, göçlerin sosyokültürel ve sosyoekonomik etkileri, kentleşme ve göçlerin kent yapısına etkileri, kentleşmenin yol açtığı sosyo-kültürel sorunlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi konuları açıklanmıştır. Dördüncü bölümde; bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Son bölümde ise; sonuç, tartışma ve öneriler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Araştırmanın temel problem cümlesi, “Göçün kentsel ve sosyal dokuya etkisi var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu temel problem çerçevesinde Kilis ili özelinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

Göç, Kilis'in kentsel ve sosyal dokusunda nasıl bir etki yaratmıştır? Göçmenlerin yerleşim tercihleri, konut yapıları ve diğer sosyal doku unsurları nasıl değişmiştir?

Göçmenlerin kendi kültürlerinden getirdikleri sosyal öğeler, Kilis'in yerel sosyal dokusuyla nasıl etkileşime girmektedir? Bu etkileşimler yeni bir sosyal doku sentezinin ortaya çıkmasına yol açmış mıdır?

Göç, Kilis'in sosyal ve kültürel dokusunda nasıl bir değişime neden olmuştur? Göçmenlerin kültürel mirasları ve alışkanlıkları, yerel toplumla nasıl etkileşime girmiştir?

Göç, Kilis'in altyapısı, kaynakları ve sürdürülebilir kalkınma stratejilerini nasıl etkilemiştir? Göçmen nüfusunun artmasıyla birlikte altyapı ve kaynak yönetimi konularında hangi zorluklar ortaya çıkmıştır?

Bu sorular, Kilis'e gerçekleşen gn sosyal dokuya, toplumsal yapıya, kültürel etkileşimlere ve kentsel gelişime olan etkilerini anlamak için araştırılması gereken temel problemleri ortaya koymaktadır. Bu araştırma, bu problem durumunu ele alarak Kilis'in gle beraber yaşıdığı değişimleri kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, gün kentsel ve sosyal dokuya yansımalarını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle Kilis'e gerçekleşen gün Kilis'in kentsel ve sosyal dokusuna etkileri incelenmiştir. Ayrıca, bu etkilerin toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlarının da ele alınması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede, ilk olarak literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili mevcut çalışmalar, makaleler ve kaynaklar incelenmiştir. Daha sonra, Kilis'in farklı bölgelerindeki göçmen nüfusun yoğun olduğu alanlarda yapılan gözlemler yoluyla göçmenlerin yerleştiği konutlar, işyerleri ve kamusal alanlardaki sosyal doku değişiklikleri hakkında gözlem yolu ile veriler toplanmıştır. Bu veriler, göçmenlerin sosyal doku tercihleri, yeniden yapılanma sürecindeki rolleri ve Kilis'in sosyal doku kimliği üzerindeki etkileri hakkında değerli bilgiler sağlamıştır.

Ardından, göçmenlerin yerleşimlerdeki sosyal doku tercihleri incelenmiştir. Bu kapsamda, göçmenlerin kendi kültürlerinden getirdikleri sosyal doku, Kilis'in geleneksel sosyal doku tarzıyla nasıl etkileşime girdiği ve birbirini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Ayrıca, göçmenlerin yerel ekonomiye olan etkileri ve bu etkilerin sosyal dokuya yansımaları da ele alınmıştır.

1.3. Araştırmanın nemi

Bu araştırmada, gün kentsel ve sosyal dokuya yansımaları incelenmiştir. G, farklı kültürlerin etkileşimine ve kültürel alışverişe zemin hazırlar. Bu araştırma, göçmenlerin kendi kültürel miraslarını taşıdığı sosyal doku unsurları, yerel sosyal doku nasıl etkileşime girdiğini ve yeni bir kültürel sentezin ortaya çıktığını inceleyerek, kültürel etkileşimlerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede araştırma, gün kentsel ve sosyal dokuya etkilerinin anlaşılmasında alana katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Diğer taraftan, Kilis ilinin Suriye’den en çok göç alan illerin başında gelmesi ve Kilis’te böyle bir araştırmanın yapılmamış olması bu araştırmaya önem kazandırmaktadır. Bu yönüyle araştırmanın, Kilis’in sosyal doku kimliği, sosyal yapısı ve kentsel dokusu üzerindeki değişimleri anlamamıza yardımcı olacağı ve gelecekte benzer göç durumlarında yapılacak müdahaleler için önemli bir referans kaynağı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve planlamacıların göçmen nüfusu ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarına ve kentsel gelişimi yönlendirmelerine yardımcı olacağı beklenmektedir.

Göç, bir şehirdeki nüfus artışıyla birlikte altyapı, konut, enerji ve diğer kaynakların yönetimini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın, yerel yönetimlere, kaynakların verimli kullanımı, altyapının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi konusunda katkı sağlayacağı beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır:

Araştırmada kullanılan yöntemin araştırmanın amacını gerçekleştirmekte yeterli olduğu varsayılmıştır. Ayrıca Kilis ili göçün en yaygın olduğu illerin başında geldiği için genel durumu yansıtacağı varsayılmıştır.

Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı ise sadece Kilis ilini kapsaması ve araştırmacının kendi gözlemlerine dayanmasıdır.

1.4. Literatür Özeti

İlgili literatür incelendiğinde, göçün etkilerine ilişkin birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu çalışmaların bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Çimen (2023), göç hareketlerinin kentsel mekân üzerindeki etkilerini genel olarak değerlendirmiştir. Araştırma neticesinde, göçün kentsel mekânın fiziksel ve demografik yapısını, sosyal dokusunu değiştirdiği tespit edilmiştir.

Şahutoğlu (2023), Suriye’den gelen dış göçün Harran’ın sosyoekonomik yapısına yansımalarını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, Suriye’den gelen göçmenlerle yerli halk arasında kültürel bir etkileşim olduğu tespit edilmiştir.

Türkoğlu ve Akdemir (2022) göçlerin mekan üzerindeki etkisini araştırmışlar. Araştırma sonucunda, Güney Marmara bölgesine yerleşen göçmenlerin

bölgede bütünlük içinde farklılık meydana getiren muhacir yerleşim alanları oluşturdıkları tespit edilmiştir.

Shushtari ve Hafeznia (2020), Ortadoğu'dan Avrupa'ya uluslararası göçün siyasi yansımalarını incelemişler. Araştırmada, Ortadoğu'nun son yıllarda yaşanan savaş ve çatışmalardan dolayı güvensiz ve krizlerin yaşandığı bir bölgeye dönüştüğü, bu nedenle önemli sayıda Orta Doğu vatandaşının, daha fazla siyasi istikrar ve daha uygun ekonomik koşullar için Avrupa'ya göç ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Orta Doğu'dan giren göçmenlerin İslami ritüellerini terk etmeye istekli olmamaları ve bu durumun Avrupa laik kültürünü ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakacağını, bu nedenle göç meselesinin Avrupa ülkelerinin kültürüne ve ulusal kimliğine bir meydan okuma olarak görülebileceği sonucuna varılmıştır.

Rasooly (2020), Afgan göçmenlerinin sosyoekonomik ve kültürel özellikleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, göçün konut talebini, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarını, iş ve istihdam durumlarını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Kılıç (2019), iç göçün kentleşme üzerine etkisini Çerkezköy özelinde araştırmıştır. Araştırmada, fabrikaların yerleşim yerleri içinde kalmasından dolayı çevresel ve ulaşım sorunlarının ortaya çıktığı, artan nüfusun konut ihtiyacını artırdığı sonucuna varılmıştır.

Babacan (2019) yaptığı araştırmasında, göçün sosyoekonomik etkilerini incelemiş ve ucuz iş gücünün sağlanmasını ve döviz girişinin meydana gelmesini göçün olumlu etkisi olarak tespit etmiştir.

Erten (2018), Suriye'den gelen göçlerin Reyhanlı ilçesine etkisini araştırmıştır. Araştırmada, ilk günlerde halk tarafından Suriyeli sığınmacılara hoşgörü ile bakılırken, ilçede meydana gelen terör saldırılarıyla birlikte bu hoşgörünün kaybolduğu sonucuna varılmıştır.

Tümtaş ve Ergun (2016). Göçün mekânsal yapı ve toplum üzerindeki etkilerini araştırmışlar. Gönüllü olarak göç edenlerin geldikleri ülkedeki sosyal ve mekânsal yapıya daha kolay uyum sağladıkları, mecburi ve kitlesel göçlerde ise mekânsal ve kültürel değişimlerin de hızlı olduğu tespit edilmiştir.

Oytun ve Gündoğar (2015), Suriye'den gelen sığınmacıların Ülkemize etkilerini araştırmışlar. Araştırma sonucunda, konut kiralarda artış olduğu, kiralık

konut bulmanın zorlaştığı, kaçak işçilerin sayısında artış olduğu, sınır illerde enflasyonda daha fazla artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Cengiz (2013) yaptığı araştırmada, Suriye'deki göçün mekânsal etkilerini incelemiştir. Araştırma neticesinde, işletmelerin tabelalarında, devlet kurumlarında, şehirlerarası otobüs terminalinde, belediye otobüslerinin üzerinde vb. yerlerdeki Arapça yazıların varlığı mekânsal değişimin ve etkileşimin net bir göstergesi olduğunu ortaya koymuştur.

Eraldemir (2013), göçlerin sosyoekonomik etkilerini İskenderun-Dörtyol özelinde araştırmıştır. Araştırmada, ekonomik, sosyal, kültürel ve güvenlik alanlarında meydana gelen değişim göçün hem nedeni hem de sonucu olarak tespit edilmiştir.

Barro ve SalaiMartin (2004) yaptıkları çalışmada, emeğin getirisi azaldığı sürece işçilerin düşük gelirli bölgelerden yüksek gelirli bölgelere doğru hareket ettiğini ve göçmenlerin ortalama olarak düşük insani işgücü seviyelerine sahip olduğunu tespit etmişler. Ayrıca sermayenin göç ve gelir yakınsamasını hızlandırdığı sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, göç kavramı ve türleri, göçlerin sosyokültürel ve sosyoekonomik etkileri, kentleşme ve göçlerin kent yapısına etkileri, kentleşmenin yol açtığı sosyokültürel sorunlar yer almaktadır.

2.1. Göç ve Zorunlu Göç Kavramı

Genel bir tanımlama olarak göç, bireylerin ailelerin veya gurupların sosyal, siyasi, ekonomik veya diğer özgün sebeplerle bulunduğu yerden başka bir yere yerleşme amaçlı gerçekleştirdiği nüfus hareketliliğidir. Diğer bir deyişle eşitsiz bir biçimde serpiştirilmiş olan ekonomik imkanlardan istifade etme amaçlı olabildiği gibi ekolojik şartların zorlaması veya siyasi otoritelerin baskısı ile de gerçekleşebilmektedir (Kaygalak, 2009: 9).

Göç, insan hayatında her zaman var olmuştur. İnsanlar çeşitli nedenlerle göç etmekte ve göç etmeye devam etmektedir. Göç, insanların uluslararası sınırlar boyunca veya vatandaşı oldukları ülke içinde hareketidir. Göç ülke içinde gerçekleşirse iç göç, ülke sınırlarını aşıyorsa dış göç (uluslararası göç) olarak adlandırılır. Ancak burada üzerinde durmak istediğimiz konu şu: Dış göç bizim dışımızda çünkü iç göç var. Göç birçok farklı şekilde tanımlanabilir. Göç, en genel tanımıyla insanların farklı nedenlerle bir yerden başka bir yere taşınmasıdır (Bostan, 2017: 3).

Göç kavramı denilince akla ilk olarak belirli bir nüfusun bir bölgeden diğerine akışı gelmektedir ancak göçün içeriği coğrafi göçten daha kapsamlı ve derinlemesinedir. Bu haliyle birçok sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik faktörü bünyesinde barındırmaktadır. Göç, her şeyden önce bir yer değişikliğidir. İnsanlar çeşitli nedenlerle bir bölgeden diğerine göç etmektedir. Bu kalıcı yerleşim amaçlı olabileceği gibi geçici de olabilir. Göçle ilgili bir diğer ayrım, zaman ve mekan ile

ilgilidir. Kimi göçler kısa mesafelere olurken, kimileri daha uzak bölgelere doğru gerçekleşmektedir (Sağlam, 2006: 34).

Göç hareketinin çok sayıda sebebi bulunmaktadır. İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ekonomik anlamda içinde bulundukları devre göre, belirli standartlarda olanaklara sahip olmaları gerekmektedir. İnsanlar yaşamak için öncelikle fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olup, bunun için belirli bir gelire ihtiyaç duyarlar. Bu amaca yönelik insanlar, bir işte çalışarak kendisinin ve bakmak zorunda olduğu kişilerin geçimini sağlamaktadırlar. İnsanlar bulundukları ortamlarda iş bulamıyor ve geçimlerini sağlayamıyorlarsa iş bulabilecekleri bir yere göçmek zorundadırlar (Akış ve Akkuş, 2003: 46).

Göçü yaratan doğal veya beşeri şartların dayatması olmaksızın sadece daha iyi yaşam şartlarına ulaşma amacıyla da ortaya çıkabilir. Bir mekân değiştirme durumu olan göç, onu meydana getiren şartlara göre sürekli olabileceği gibi geçici veya kısa süreli biçimlerde de vuku bulabilir (Sağlam, 2006: 34).

Göç olgusu tüm tarihsel süreçlerde ve tarih boyunca var olmuş toplumlarda mevcudiyetini korumuş hatta zaman zaman dönüm noktası olacak kadar keskinleşen yönleriyle kendisini hissettirmiştir. Nitekim göç olgusunun çağları değiştiren gücünün en büyük örneği olan ‘kavimler göçü’ inkâr edilemeyecek bir tarihsel gerçeklik olarak insan uygarlığının ihtişamlı öyküsündeki yerini almıştır. Göç olgusu göç edenlerin özelliklerine göre emek göçü veya beyin göçü, göçün başladığı ve sonlandığı yerlere göre iç göç veya dış göç, göçün nedenlerine göre zorunlu göç veya gönüllü göç olmak üzere sınıflandırılabilir. Tüm bu sınırlandırılmaların ötesinde göçlerin nedenselliklerine göre farklılaşabilen ve iç içe geçebilen sonuçlarıyla karşılaşılmaktadır (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021).

Göç olgusu göç edenlerin özelliklerine göre emek göçü veya beyin göçü, göçün başladığı ve sonlandığı yerlere göre iç göç veya dış göç, göçün nedenlerine göre zorunlu göç veya gönüllü göç olmak üzere sınıflandırılabilir. Tüm bu sınırlandırılmaların ötesinde göçlerin nedenselliklerine göre farklılaşabilen ve iç içe geçebilen sonuçlarıyla karşılaşılmaktadır (Sağlam, 2016).

Göçün başladığı ve son bulduğu yerlere göre iki ayrılan göç türlerinin ilki iç göçtür. İç göç; bir ülkenin sınırları içerisinde gerçekleşen göç hareketliliği anlamına gelmektedir. Bu hareketliliğin yönü bölgeden bölgeye olabileceği gibi bir şehirden

başka bir şehre veya genel anlamda Türkiye’de yaşandığı haliyle kırdan kente olan nüfus yer değiştirme hareketleridir (Özer, 2004: 24).

İkincisi ise dış göçtür. Dış göçler bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan nüfus yer değiştirme olaylarıdır. Her iki göç türü de zorunlu olarak gerçekleşebileceği gibi gönüllü olarak da gerçekleşebilir (Sağlam, 2006:40).

Göç eden bireylerin niteliklerine göre yapılan göç sınıflandırmasında beyin göçü olarak adlandırılan sınıfa dâhil olan kişiler iyi eğitilmiş ve genellikle bu yönleriyle ülkelerin gelişmişliğine katkı sağlama potansiyeli taşıyan işgücüdür. Beyin göçü; iyi eğitilmiş ve nitelikli işgücünün ülkelerinin az gelişmiş olmasından ötürü daha gelişmiş ülkelere yerleşmesidir. Bu kişileri göç nedeni, bulundukları yerde sahip oldukları yaşam koşullarının, gelişkin oldukları alanda üretime imkân vermeyen nitelikte olması veya gelişimleri için ihtiyaç duydukları eğitim veya diğer olanaklardan yoksun olmalarıdır. Emek göçü iç göç şeklinde olabileceği gibi dış göç şeklinde de gerçekleşebilen tamamıyla çalışmak ve istihdama katkı olabilmek amacıyla yapılan göçlerdir. Bu göç türüne örnek 27 olarak 1960’larda bozulan Avrupa ekonomisinin yeniden canlandırılması amacıyla Türkiye diğer birçok ülkeden başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine yapılan işçi göçleri gösterilebilir (Alper, 2005: 18)

Göç türlerinin sınıflandırılması oldukça güçtür. Kimi araştırmacıları göçü şekline göre (Petersen, 1996), kimileri süresine göre (Özcan, 1998), kimileri ise gerçekleşme tarzına göre (Gündüz ve Yetim, 1996) tasnif etmektedir. Fakat bu konu hakkında yapılmış tüm sınıflandırmalar içerisinde Fitcher (1994)’in bireyin isteğini merkeze koyan ve temel ölçüt sayan yaklaşımı oldukça dikkat çekici ve işlevsel bulunmuştur. Bu yaklaşıma göre göçü eyleyen bireyin bu ediminde tercih sahibi olup olmadığı önem temel belirleyicidir. Buna göre bireyin tercihi doğrultusunda gerçekleşen göçler gönüllü göç olarak, bireyin göç eylemine zorlanması neticesinde gerçekleşen göçler ise zorunlu göç olarak nitelendirilmelidir (Fitcher, 1994: 142).

Gönüllü göç eyleminde bulunan bireyin asli motivasyonu nihai varış noktası olan yerleşim yerinde kendisini bekleyen ve mevcut yerleşimde olmayan veya sahip olmadığı kaynaklar veya fırsatlardır (Özkalp, 1990: 211).

Gönüllü göçler her ne kadar bireylerin kendi tercihlerine bağlı gerçekleşen yer değiştirme eylemleri olsa da temelinde gideceği şehir veya bölgenin içinde

barındırdığı sosyal, ekonomik veya siyasi koşullardır. Zorunlu göçlerde ise kişinin tercihi gerçekleştirilen yer değiştirme eyleminin kesinlikle hareket noktası teşkil etmez (Gürel, 2001: 141).

Bireyin yaşam alanında tamamen rızası dışında ve elinde olmayan nedenlerle göç etmesi olarak tanımlanan zorunlu göç genellikle devlet tarafından alınan güvenlik önlemleri veya sosyal-ekonomik tedbirler kapsamında alınan kararların sonucunda gerçekleşmektedir (Akkayan, 1979: 23).

Zorunlu göçler bireyin iradesi ve onamı dışında gerçekleştiğinden birey üzerinde psikolojik ve sosyal olarak gönüllü göç yaşamış bireylere nazaran daha ağır ve tahrip edici etkiler bırakırlar (Kaygalak, 2009).

Zorunlu olarak yapılan göçler özellikle son yüzyılda sıklıkla yaşanan bir olgudur. ‘Ülke içinde yerinden edilme’ olarak iç göç kapsamında tanımlanabilecek olan zorunlu göç ile ilgili ölçüt sayılabilecek tanımlama BM’nin yol gösterici ilkeleri kapsamında ele alınmıştır. Bu ilkeler ülke içinde zorla yerinden edilmiş kişileri şu şekilde tanımlamaktadır (Özkalp, 1990: 211).

Türkiye’de zorunlu göçlerin en sık ve kitlesel olarak yaşandığı bölgelerin başında Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri gelmektedir. Nitekim zorunlu göç araştırmaları ekseriyetle bu bölgelerde yaşanan göçlerin oluşturduğu bir zeminde yeşermiştir. Türkiye’de ulus-devlet paradigması doğrultusunda yapılan zorunlu yerleştirme(iskân) politikaları cumhuriyetin ilk yıllarından beri uygulanmaya koyulmuştur. (Kaygalak, 2009: 60).

Ülke içinde etnik güdülerle hayata geçirilmiş olan iskân politikaları aslı itibarıyla etnik ve inançsal ayaklanmalar olan 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı ve 1937 Dersim isyanlarından kaynaklanmıştır. Yaşanan bu isyanların neticesinde Mardin, Tunceli, Diyarbakır, Van, Bitlis, Muş, Ağrı, Erzurum, Erzincan, Kars, Bingöl ve Malatya illerinden toplamda 5.074 hane yani 25.831 kişi Batı Anadolu’ya yerleştirilmiştir (Kaygalak, 2009: 77-78).

Uzun yıllar boyunca Doğu ve güneydoğu Anadolu’da yaşanan bu zorunlu göçlerin zirve noktasına, 1984 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile PKK (Patiya Karkerên Kurdistan-Kürdistan İşçi Partisi) arasında yaşanan silahlı çatışmalar sonucunda ulaşılmıştır. Türkiye’de zorunlu göçe ilişkin öncül çalışmalar insan

hakları odağından çalışma gösteren sivil toplum örgütleri tarafından yapılmıştır (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021).

İnsan Hakları Derneği (İHD) tarafından düzenlenen bir raporda, 1992-1994 yılları arasında zirve noktasına ulaşan köy boşaltma uygulamalarının, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’ da kırsal kesimde bulunan yerleşim birimlerinde meydana geldiği belirtilmiştir. Aynı raporda belirtildiğine göre; bu uygulamayla, koruculuk sistemini kabul ederek korucu olanların dışındaki yerleşim yeri sakinleri yaşanan çatışmalarda potansiyel taraf veya yandaş görülerek zorunlu göçe tabi tutulmuş, bu sayede bölgenin tamamen insansız hale getirilerek PKK’nin destek lojistik destek almasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir (İHD, 1996, Akt. Aydeniz ve Sarıkaya, 2021).

Bahsi geçen yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan zorunlu nüfus hareketliliğinden etkilenen kişi sayısı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından hazırlanan bir raporda o dönemde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 820 köy ve 2523 mezradan toplamda 378.000 kişinin göç ettiği belirtilmiştir (TBMM, 1998).

Türkiye Cumhuriyeti’nin 60. hükümetinde (2007-2011 yılları arasında görev yapan hükümet) İçişleri Bakanlığı yapmış olan Beşir Atalay’a göre bu sayı 386.360 kişidir (Atalay, 2008). Fakat bu alanda çalışma yürüten bazı insan hakları kuruluşlarının yapmış oldukları çalışmalarda, belirtilen tarihlerde zorunlu göçe maruz kalan insan sayısını 2 ile 4 milyon arasında olduğu 29 sonucuna ulaşmışlardır (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021).

Ülke içinde yaşanan bu yerinden edilme hadiselerinin sonuçları çeşitlenmeye ve varlığını toplumsal ve mekânsal alana olumsuz olarak aksettirmeye devam etmektedir. Zorunlu göçe maruz kalan insanların bu süreçlerden olumsuz etkilendiği ve bu göç türüne maruz kalan bireylerin psiko-sosyal açıdan diğer göç biçimlerine maruz kalan bireylerden farklı ve daha ağır seyreden belirtiler gösterdiği bilinmektedir (Kaygalak, 2009). Zorla yerinden edilme durumu kişiyi istenmeyen, hazırlıksız ve olumsuz bir göç süreci ile karşı karşıya getirmektedir. Öyle ki Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünün araştırmasına göre; zorunlu göçe maruz bırakılan kişilerin %96’sı evini, %93’ü ekime elverişli arazilerini, %97’si bağını veya bahçesini, %83’ü hayvanlarını ve %96’sı ise tarım

makinalarını/araçlarını oldukları yerde bırakmak zorunda kalmışlardır (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021).

Zorunlu göç ile yaşam alanlarının dışına çıkarılan bu kitleler yoksulluğa ve sefaletle terk edilmişlerdir. Gittikleri yerlerde sosyal ve ekonomik sorun yaşayan bu insanların yaşama tutunma stratejisi olarak bir arada kalma, yaşamsal ihtiyaçların karşılanması ve kültürlerini yaşama/koruma açısından sıkça karşılaşılan bir durumdur (Bal, 2008: 137).

Yaşanan bu kitlesel göçler ile birlikte göç edilen yerin mekânsal, sosyal ve ekonomik mevcudiyetine zarar verici konumda olan bu mağdurlar doğal olarak yerleştikleri yerin sosyal ve kültürel yapısında önemli değişiklikler yatarmışlardır. Tüm yaşam alışkanlıkları ve hayatta kalma stratejileri kendi habitatına göre gelişmiş olan bu kişiler göç ettikleri kentsel alanlarda çoğunlukla herhangi vasıf gerektirmeyen kol gücüne dayalı ekonomik faaliyette bulunmuşlardır. Zorunlu göçlerin yoğun olarak yaşandığı dönemde devlet tarafından alınmayan önlemlerin bir neticesi olarak; ekonomik ve sosyal düzenleri tamamıyla değişime uğrayan zorunlu göç mağduru bireyler kelimenin en net haliyle yoksulluğa mahkûm edilmişlerdir. (Özer, 2004: 24).

Bütün göç türlerinde değişmeyen durumlardan biri göçün olumsuz etkilerine maruz kalanların genellikle kadınlar ve çocuklar olmasıdır (Altınbaş, 2008). Çocuk emeğinin çocuk işçiliği kapsamında kullanımına bakılırsa temel sebeplerinden birinin yaşanan göç deneyimi ile birlikte değişen ekonomik ve sosyal koşulların olduğu görülecektir (T.C. ÇSGB, 2017: 15).

Göç ile birlikte gerekse aile içerisinde değişen roller (kırsal yaşam formunda gelir getirici konumdaki bireylerin kentsel iş piyasası içerisinde vasıfsızlaşmaları) 30 gerekse kırsal yaşam formunda mevcut olan ve değişmeyen roller (çocukların çalışma yaşamında aktif rol almaları) çocuğun çalışma yaşamına itilmesinin en önemli nedenlerindendir. Çocuk işçiliği alanında yapılan çalışmalarda; göç olgusunun çocuğun işgücü olarak çalışma hayatında sömürüsüne neden olan ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden olan, çocuğun sokakta çalışması halinin yaratıcı etkenlerinin kaynağında göç öyküsünün olduğu görülmüştür (Atauz, 1990; Erkan ve Bağlı, 2005; Gün, 2010; Karataş vd., 2016).

2.2. Göçmen Kavramı

Kendi yurdunu bırakıp çeşitli nedenlerden dolayı göç eylemini gerçekleştiren kişiye verilen addır. Göçmenler kendi iradeleri ve istekleri doğrultusunda göç eylemini gerçekleştirirler. Göçmenler bir başka ülkeye yasal veya yasa dışı yollarla giriş yapmaktadırlar. Ülkeye yasa dışı yollarla giriş yapan göçmenlere düzensiz göçmen denmektedir. Düzensiz göçmenler bir ülkeden bir başka ülkeye canlarını tehlikeye atarak göç etmektedirler (Boz, 2016: 147).

Türkiye'ye yönelik düzensiz göçün en az gerçekleştiği 2015 yılında 14.485 kişi olarak tespit edilmiştir. Düzensiz göçün en fazla gerçekleştiği 2019 yılında 454,662 kişi olarak saptanmıştır. 2019 yılından 2020 yılına gelindiğinde bu sayının düşme nedenin dünyada baş gösteren korona virüs salgını sonrası içeride ve dışarıda alınan sıkı güvenlik önlemleri olduğu belirtilmektedir (Avaner ve Ocaklı, 2021: 6-13).

Türkiye'ye yönelik gerçekleşen düzeniz göçün etnik dağılımı ele alındığında 138.580 kişinin Türkiye'ye yönelik göç etme girişimi saptanmıştır. 57.939 kişiyle en fazla Afgan uyruklu göçmenlerin Türkiye'ye yönelik düzensiz göç etme girişiminde bulundukları görülmektedir. Ardından 20.382 kişiyle Suriye uyruklu göçmenler gelmektedir (Avaner ve Ocaklı, 2021: 6-13).

2.2.1. Mülteci

Bağlı bulundukları ülkede dinî, siyasi ve milli benliklerine ait fikirleri nedeniyle güvenlik ve yaşam haklarının kısıtlanacağı korkusuyla bir başka ülkeye iltica eden ve iltica talepleri sığındıkları ülkece haklı bulunan kişilere denmektedir. Mülteci kavramı; bireylerin vatandaşlık bağıyla tabi oldukları devletin, vatandaşlarının kişisel hak ve hürriyetlerini koruma sorumluluğunu birtakım sebeplerden dolayı yerine getirememesi durumunda bireylerin kişisel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilebilme tehlikesi baş gösterdiğinde özgürlük, güvenlik ve yaşam haklarını güvence altına almak amacıyla sığınma başvurularının bir başka devlet tarafından kabul edilmesi hâlinde kazanmış oldukları statüdür (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007). Mülteciler, kendi istekleri dışında gelişen siyasi veya ekonomik birtakım nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Mültecilerin uluslararası hukukta korumalarını sağlamak ve sorunlarına çözüm üretmekle mükellef merci BMMYK'dır (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği).

Mültecilerin hukuki olarak haklarını koruyan iki önemli hukuki belge bulunmaktadır: 1951 Cenevre Protokolü ve 1967 New York Protokolü. Bunlar taraf devletlere birtakım yükümlülükler yüklemektedir (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007).

2.2.2. Sığınmacı

Vatandaşlığı bulunan ülkesini çeşitli siyasi, dinî, mezhepsel veya etnik nedenlerden dolayı terk ederek bir başka ülkeden sığınma talebinde bulunan kişileri ifade eder. Bu tanımlamalarla birlikte herhangi bir ülkenin münhasır yetkisine ve yasalarına tabî olmayan kişilere ise ‘vatansız’ denmektedir. ‘Gönüllü Göçmen’ kavramı ise kendi hür iradesini kullanarak; bir başka ülkeden evlilik, çalışma, eğitim gibi yasal yollara başvurarak vatandaşlık talep eden ve yerleşmeye çalışan kişilere denilmektedir. Mülteci ve sığınmacı arasındaki fark şöyledir: Sığınmacı belirli bir süre iltica talebinde bulunurken, mülteci de iltica talep eder fakat belirli bir süre söz konusu değildir. Sığınmacı, mülteci olarak hak aramakta ancak resmî olarak tanınmamaktadır (Sayın, 2010: 17).

Göç, iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılabilir. İç göç, bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşen hareketi içerir. Göç, sınırları aşan hareket de olabilir.

2.3. Tarihsel Olarak Göç Kavramı

Uygarlık tarihinden günümüze kadar toplumlar farklı nedenlerle dünyanın farklı bölgelerine taşınmışlardır. Tarihsel parametrelerde göç olgusu göz önüne alındığında, arkeolojik çalışmalar, keşifler ve ‘Homo Sapiens’ adlı bir halkın ilk kalıntıları Afrika ve Ortadoğu'dan Dünya'ya yayılmıştır. Binlerce yıl süren çeşitli göç dalgalarının yanı sıra insan yerleşim düzeni ve şehir devletlerinin kurulması söz konusu olmuştur (Harari, 2016).

İnsanlık tarihindeki en önemli göç örneği kavimler göçüdür. 4. yüzyılda Orta Asya'da yaşanan şiddetli kuraklık ve kıtlıklar sonucunda dünyanın farklı bölgeleri arasındaki insan göçleri kavimler göçü olarak adlandırılmaktadır (Davies, 2006).

Orta Asya'da kıtlık, salgın, savaşlar, keşfetme arzusu, iklimsel faktörler, siyasi durumlar gibi etmenler kavimler göçünü tetikleyen önemli sebeplerinden bazıları olmuştur. Bu bağlamda Orta Asya'dan yayılan göçler sonucunda yeni devletler kurulmuştur (Kanlıdere, 2012). Göçler, savaş süreci, kültürel değişimler ve

yıkılan devletlerin yerine yeni devletlerin kurulması yoluyla devam etti. 15. yüzyılda sömürgeciliğin yükselişinin bir sonucu olarak işgücü ihtiyaçları köle satışı yoluyla karşılanmıştır. 16-19. yüzyılları arasında köle ticareti daha sistematik hale geldi. Yüzyıllar boyunca yaklaşık 8 ila 10 milyon Afrikalının köleleştirilmesi ve zorla yer değiştirmesi, tarihsel bir perspektiften göçün önemli bir örneğidir (Yılmaz, 2014: 1692-1698).

2.4. Göç Türleri

Göç türleri; beyin göçü, zorunlu göç, işgücü göçü, geçici göç, sürekli göç, doğal afetler nedeniyle göç gibi sınıflandırılabilir. Ayrıca göç olgusu, sosyoekonomik ve sosyokültürel zeminlerde de ele alınabilir. Göçün nedenleri; yeni ve iyileştirilmiş yaşam koşullarına ulaşma hedefi, siyasi baskı, yoksulluk, insanlık dışı koşullardan kaçış, keşif ve iklim koşulları isteği, bölgelerarası sorunlardan kaynaklanan sömürgeleştirme gibi nedenlerle olabilir (Yılmaz, 2014: 1692-1698).

2.4.1. İç Göç

İç göç, yerel sınırlar içerisinde çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşen insan hareketliliğidir. Yerel sınırlar içerisinde gerçekleştiği için toplam nüfus sabit kalır. Özellikle kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru meydana gelen göçler iç göç kapsamında örnek gösterebiliriz. İç göçler doğal afet, bölgeler arası gelişmişlik farkı, iç savaş vb. birçok nedene bağlı olmakla birlikte büyük çoğunluğu ekonomik kaynaklıdır. Bilhassa tarım, besicilik ve hayvancılık faaliyetlerinde meydana gelen makineleşme sonucunda insan gücüne olan talebin azalması nedeniyle kırsalda geçimini sağlayan işsiz ve yoksul kitlelerin iş bulma umuduyla kentlere göçler gerçekleştirmesi iç göç kapsamında değerlendirilmektedir. Mevsimlik işçilerin gerçekleştirdikleri göçler iç göç kapsamındadır. İç göçte kırsaldan kente göç olgusu ön plana çıkmaktadır (Aksoy, 2011: 1-9).

2.4.1.1. Türkiye’de iç göç

1927 yılından 1980 yılına kadar kırsalda yaşayan insan sayısı ve kırsal nüfus oranı, kent nüfusu ve oranlarından fazlayken 1985 yılından itibaren kent nüfusu ve oranları kırsal nüfus sayısı ve oranını geçmiştir. 2021’de kırsal nüfus oranı 7 iken kentsel nüfus oranı 93’tür tablo 2.3’te elde edilen verilere göre; kır nüfusu ve nüfus yoğunluğu 2021 yılına kadar azalım gösterirken kent nüfusu ve oranı artış göstermiştir (Aksoy, 2011: 18)

1950-1990 arasında Türkiye’de kırsaldan kente göçün önemli bir nedeni ekonomik faktörlerle açıklanırken 1990’lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan göçlerin temel nedeni terör sorunu, güvenlik ve zorunlu göç gibi etmenler olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yapılan araştırmalar sonucunda terör kaynaklı göç oranı 1983 yılından önce %7 iken, 1983-1990 yılları arasında %64,5’e; 1991’de %83,8’e; 1992’de %81,4’e; 1993’te %83,4’e yükselmiştir. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden yaşanan göçler yoğunlukla Marmara ve Akdeniz bölgelerine olmuştur (Aksoy, 2011: 15).

2.4.2. Dış Göç

Dış göç; iç savaş, deprem, sel, doğal afet, yoksulluk vb. nedenlere bağlı olarak ulusal sınırların dışına gerçekleşen insan hareketliliğidir. Dış göç, yaygın olarak 20. ve 21. yüzyılda dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen siyasi kriz ve iç savaşlara bağlı olarak gelişmektedir. Özellikle dünyanın kriz bölgeleri olarak ilan edilen iç savaş ve çatışma ortamının geliştiği Orta Doğu’daki Irak, Suriye, Afganistan, Libya, Yemen gibi ülkelerin yoğun insan göçü verdiği bilinmektedir (Deniz, 2015: 209-213).

2.4.3. Beyin Göçü

Bir ülkede alanında kendini yetiştirmiş kişi ve kişilerin ülkede birtakım buluş, faaliyet, icat ve proje gerçekleştirebilecekleri imkânların yetersiz olmasından veya göç edecekleri ülkelerdeki imkânların varlığından dolayı bir başka ülkeye bu faaliyetleri gerçekleştirmek üzere göç etmesidir. Bilginin sermayeyle harmanlanarak ekonomik ve teknolojik kalkınmanın sağlanması beyin gücüyle alakalıdır. Beyin göçü gerçekleştiren bireylerin daha iyi yaşam koşullarına ve imkânlarına ulaşmak amacıyla göç ettikleri bilinmektedir. Eğitim oranı yüksek genç kesimin ve yeni mezun bireylerin işsizlikten kaynaklanan beyin göçü oranının yüksek olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2019: 224- 230).

TÜİK verilerine göre 2019 yılında 330 bin 289 kişi Türkiye’den yurt dışına göç etmiştir. Yurt dışından Türkiye’ye gelenlerin sayısıysa 677 bin 42 kişi olarak tespit edilmiştir. Türkiye'nin en çok göç eden yaş grubu 25-29 olarak belirlenmiştir. 2018 yılında göç eden Türk vatandaşların sayısı 136 bin 740 olarak kayıtlara geçmiştir. Yurt dışından Türkiye’ye yapılan göçlerdeyse yine en çok 25-29 yaş arasının etkin olduğu görülmüştür. Ülkeye gelen 677 bin 42 kişinin 89 bin 747’si 25-

27 yaş aralığındadır. Türkiye son yıllarda en fazla beyin göçü veren ülkeler arasında yer almaktadır (TÜİK, 2023).

Türkiye’de ilk beyin göçü 1960’larda doktor ve mühendislerin göç etmesiyle başlar. Türkiye’de 1960 darbesi sonucu oluşan siyasal istikrarsızlık, düşük ücretler ve işsizlik gibi etkenler yurt dışına giden öğrencilerin ülkelerine dönmeyerek gittikleri ülkelerde yaşamayı tercih etmelerine yol açmıştır (Bakıtaş ve Kandemir, 2010).

2.4.4. Zorunlu Göçler

Göç edecek insan kitlesinin göçü meydana getirecek dinî, ideolojik, mezhepsel birtakım sosyolojik faktörlerin yanında doğal afet ve mevsimsel birtakım coğrafik nedenlerle birlikte ortaya çıkan; başlıca sosyolojik, coğrafik ve ekonomik nedenlerin yol açtığı zorunlu göçlerdir. Bu göçler; güvenlik, özgürlük ve hayatta kalma dürtüsünün tetiklediği mekân değiştirme eylemleridir. BM’nin zorunlu göç tanımlaması şöyledir: “Mecbur kalarak sürekli yaşamakta oldukları yerlerden; özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden, doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korunmak için, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi veya bu tip kişilerden oluşan grupların eylemidir.” (Begeç, t.y.).

2.4.4.1. Aşiret kavgaları ve kan davalarının yol açtığı göçler

Arapça kökenli bir kavram olan Aşiret kavramı; teşkilat, kabile veya boy anlamına gelmektedir. Göçebe yaşam tarzı süren grupların yanı sıra göçebelikten kurtularak yerleşik düzene geçmiş gruplar aşiretleri oluşturabilmektedir (Türkay, 2005: 23).

Ekonomik, siyasi, dinî veya mezhepsel herhangi bir nedenden dolayı aşiret içerisinde veya aşiretler arasında baş gösteren husumetler sonucunda aşiret kavgaları ya da kan davası ortaya çıkmaktadır. Kan davası ve intikam alma gibi sosyal ve psikolojik durumlara geleneksel ve ilkel toplumlarda yaygın biçimde rastlanmaktadır. İbn Haldun, saldırı ve savunma durumlarında duygu ve eylem birlikteliği olarak ortaya çıkan olguyu “Asabiyet” kavramıyla açıklamaktadır (Haldun, 1997: 329).

Aşiret kavgaları veya kalabalık aile grupları arasında meydana gelen hısımlık ve öç almaya varabilen sonuçlar doğuran ayrışmalar, yaygın olarak çekirdek aile yapısının var olduğu geleneksel toplumlarda görülmektedir. Öç almak kavramı, intikam duyguları üzerine kurulu olan kolektif gruba ait olma aidiyetinin sosyopsikolojik yansımasıdır. Yıllarca süregelen kan davalarının temelinde öç alma duygusu yatmaktadır. Öç alma duygusunu tetikleyen faktörlerden bazıları; asaleti koruma, aşirete mensup olan her ferдин soyunun üstün olduğuna inanma, baskın ve otoriter güç olma arzusu, gelenekler gibi birtakım nedenler yer almaktadır. Bu nedenlere ek olarak arazi, su, mera, otlatma, miras taksimi, namus ve kız kaçırma gibi etmenleri de dâhil edebiliriz (Ünal, 1995: 102).

Aşiretler arasında meydana gelen kan davalarının yol açtığı intikam, öç alma ve düşmanlık duyguları üzerine kurulu olan kan davaları, sosyoekonomik ve sosyokültürel birtakım nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu durumun önüne geçilememesi durumunda zorunlu göç veya göçler meydana gelmektedir. Kan davaları kırsal yerleşim alanlarda daha yaygın görülmektedir. Adalet Bakanlığının Türkiye’de meydana gelen 2010 ve 2019 yılını kapsayan kan davalarıyla ilgili yayınlamış olduğu 24 rapora göre 2019 yılında kan davası cinayetlerinin en çok sırasıyla Diyarbakır, Şanlıurfa ve İstanbul’da işlendiği; ayrıca son yıllarda Ankara, İzmir, Aydın ve Samsun gibi illerinde ilk beş il arasına girdiği tespit edilmiştir. Yayımlanan raporda 2010 yılından 2019 yılına kadar 2557 kan davası soruşturma dosyası açılmıştır. İstatistiklerden edinilen bilgilere göre Doğu ve Güneydoğu illerinde başlayan kan davalarının batı illerinde ve metropol illerde hesaplaşmaya dönüşüp cinayetle sonuçlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla kan davaları, göçü tetikleyen önemli nedenler arasındadır (T.C. Adalet Bakanlığı, 2019: 56).

2.4.4.2. Terör sorunundan kaynaklanan göçler

Terör kavramı, korku ve panik havası oluşturma manasına gelmektedir. Kavramsal olarak Latince kökenli ‘terrere’ sözcüğünden türemiştir. Türkçede ‘tedhiş, dehşet’ gibi kavramlara mukabil gelmektedir. Türkiye’de terör sorunu 1980’li yıllardan itibaren ortaya çıkan PKK ve birtakım terör örgütleriyle birlikte farklı ideolojik, siyasi ve dinsel örgütlerin de ortaya çıkmasıyla günümüze kadar uzanmıştır (Şen, 2015: 17-20).

Tarım ve hayvancılık sektöründe ülke ekonomisine önemli katkı sağlayan Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1980'lerden itibaren kendini gösteren PKK terör örgütünün eylemleri sonucunda 15 bine yakın sivil olmak üzere farklı statülerde bulunan kamu ve özel güvenlik görevlileriyle birlikte 30 binden fazla insan yaşamını yitirmiştir. Binlerce insan yaralı ve malul olarak terör saldırılarından etkilenmiştir. Terör örgütü eylemleri sonucu ülkenin doğusu ve güneyinde korku ve panik havasının oluşmasıyla 14 ilde 62 bin 448 hanede 386 binden fazla insan ülkenin batısına ve kırsal yerleşim alanlarından kentlere zorunlu göç etmiştir (Şen, 2015: 28).

Göçe katılan 28 bin 384 hane yani 187 bin 861 kişi KDRP (Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi) kapsamında köylerine geri dönmüştür. Köye geri dönüşü hızlandırmak amacıyla 1999-2011 arasında 128 milyon 360 bin TL ödenek aktarılmıştır. Terörün doğurduğu zorunlu göç sonucu tarım ve hayvancılık olumsuz etkilenmiştir (TBMM, 2013).

2.4.4.3. Doğal afet göçleri

Dünyayı ve insanlığı doğrudan veya dolaylı olarak tehdit eden, doğal nedenlere bağlı olarak gelişen, bir takım doğa olayları sonucu ortaya çıkan, yavaş veya ani gelişen olaylara doğal afet denmektedir. Doğal olarak gelişen bu olaylar insanların yaşamını yitirmesine ve geçim kaynaklarının yok olmasına neden olabilecek düzeyde olursa afet hâline gelir. Doğal afetler yavaş ve ani olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandırılabilir. Yavaş gelişen doğal afetler; şiddetli soğuklar, kuraklık ve kıtlık şeklindedir. Ani gelişen doğal afetler; deprem, sel, heyelan, volkan, yangın, salgın şeklindedir (WMO, 2021).

İnsan unsurundan kaynaklanan biçimde de birtakım doğal afetler ve buna bağlı olarak doğal afet göçleri meydana gelebilmektedir. Bu bağlamda doğal afet olarak tanımlanan olaylar doğal afet göçlerine yol açabilmektedir. Yakın tarihimizde doğal afetler sonucu meydana gelen doğal afet göçlerinden biri de Çernobil'de yaşanmıştır. 1986 yılında Ukrayna'nın Kiev kentine 140 km uzaklıktaki Çernobil Nükleer Santrali'nde nükleer bir deney sırasında meydana gelen reaktör kazası sonucu etkileri geniş bir coğrafyaya yayılan nükleer kaza meydana gelmiştir. Kaza sonrası rüzgârların taşımış oldukları radyoaktif toz bulutları Avrupa'nın birçok ülkesini etkilemiştir. Kazanın meydana geldiği santrale 3 km uzaklıkta bulunan 49

bin nüfuslu Pribyat kasabası boşaltılmıştır. 4 bin kişinin yaşamını yitirdiği kaza sonucu 404 bin kişi göç etmek zorunda kalmıştır (Yavuz, 2021).

Doğal afet göçünü bir başka tarihsel örnek ise Gölcük depremidir. 17 Ağustos 1999'da Marmara Bölgesi'nde merkez üssü Gölcük'te meydana gelen deprem sonucu 17 bin insan yaşamını yitirmiş ve yaklaşık 200 bin insan evsiz kalmıştır. Doğal afetin etkilerini göç ve demografi ilişkisiyle Gölcük ilçesinin deprem öncesi ve sonrası örneğiyle karşılaştırdığımızda 1997'de 131.935 kişi olan ilçe nüfusunun 2000 yılına gelindiğinde ise 107.615'e gerilediği görülmüştür. 24.320 kişilik azalma, hem göç edenleri hem de can kayıplarını içermektedir. Yaklaşık olarak hesaplanan 24.674 kişilik göç ve resmi verilere göre 5.383 can kaybı, 30.000'in biraz üzerinde bir nüfus kaybını göstermektedir. Yakın tarihte meydana gelen depremin insan kaybı ve insan göçüne yol açması doğal afetler göçüne önemli bir örnektir (Südaş, 2004).

1960'lı yıllarda Kazakistan-Özbekistan sınırında bulunan Aral Gölü'nün şiddetli kuraklık ve bilinçsiz sulamadan dolayı kurumaya başlaması sonucu balıkçılık, tarım ve sanayi gibi alanların ciddi biçimde etkilenmesi sonucunda bu bölgede faaliyet gösteren insan yoğunluğunun aynı biçimde azalmaya başlaması, doğal nedenlerden kaynaklanan bir başka önemli doğal afet göçü örneklerindendir (Yalçinkaya ve Mehmetçik, 2017).

2.4.3. İşçi Göçü

İşçi göçü, bireylerin iş bulabilmek amacıyla yaşamış oldukları ülkelerinden başka ülkelere göç etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'nün 29 (IOM) tanımlamasında "İstihdam amacıyla kişilerin anavatanlarından ayrılarak başka bir devlete gitmeleri" olarak tanımlamıştır (Uluslararası Göç Hukuku, 2013).

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte çeşitli göç dalgaları yaşanmıştır. 1. ve 2. Dünya savaşlarının yaşanması ile 21. yüzyılda meydana gelen birtakım siyasi ve ekonomik gelişmeler; ulusal, bölgesel ve uluslararası göç dalgalarına yol açan önemli olaylardır. 2. Dünya Savaşı sonrası yıkıma uğrayan Batı Avrupa sanayisi, hızlı sanayileşme ve ekonomi politikalarıyla ciddi atılımlar gerçekleştirmiş ancak meydana gelen ilerleme ve dönüşüme nüfus ve iş gücünün yetersiz olması iki planlı seçeneği doğurmuştur. İlk olarak nüfusun yetersiz olması nedeniyle emek ve iş gücünün ucuz olduğu yabancı ülkelere yatırım yaparak

sermaye elde edilmesi planlanmışsa da ikinci seçenek olan iş gücü ithalatında mutabık kalınmıştır (Unat, 2017: 40).

Batı Almanya sanayisinin gelişim gösterdiği süreçte Türkiye ekonomisinde kırsaldan kente yaşanan göçler işsizlik başta olmak üzere çeşitli sorunları tetikliyordu. Kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru yaşanan göçün doğurduğu işsizlik sorununa çözüm bulabilmek için 1957 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu aracılığıyla Türk işçilerin Almanya'ya gönderilmesi isteğinin Alman yetkililere bildirilmesi ve Alman yetkililerin kabulü sonucunda 1961'de Almanya ve Türkiye arasında Türk İşgücü Anlaşması imzalanmıştır. Bunun sonucunda Türk işçilerin Almanya'da istihdam edilmesi kabul edilmiştir. Türkiye'den Almanya tarafına işçi göçü 1973 yılına kadar devam etmiştir. Almanya'da yabancı iş gücü sayısı 2,6 milyon civarındaydı. Aileleriyle birlikte 4 milyona tekabül eden bu sayıda Türk işçi nüfusu 600 bine tekabül etmekteydi. 1973 Petrol Ambargosu ve ekonomi politik sorunların sonucunda 1974 yılında Almanya yabancı işçi alımını durdurmuştur. Dolayısıyla 1961 yılında Almanya'ya yaşanan göç, işçi göçü örneğini oluşturmaktadır (NTVMSNBC, Almanya'ya göçün 40. yılı, 2000).

2.4.3.1. Mevsimlik göç

Günümüzde bölgeler arasında ekolojik, sosyolojik ve ekonomik koşullar belirgin farklılıklar göstermektedir. İki farklı ülke, bölge, şehir, kasaba arasında yaşam koşulları, iş olanakları, eğitim olanakları vb. sosyoekonomik farklılıklar bulunabilmektedir. Bu durum bölgeler arasında sosyoekonomik ve sosyokültürel faaliyetler açısından bölgeler arasında göçlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Çoğunlukla iklim koşullarından kaynaklanan tarımsal üretimin gerçekleştirilmesi amacıyla meydana gelen mevsimsel işçi göçü olarak adlandırılır. Mevsimsel işçiler belirli bir süreliğine bazı bölgelerde tarımsal faaliyetlerde çalışmak amacıyla göç etmektedirler. Mevsimsel işçiler, tarımsal faaliyet gerçekleştirmek amacıyla kendilerine ait toprak parçası olmayan veya var olan topraklarının ihtiyacı karşılamadığı için geçimlerini sağlayabilmek amacıyla başka bölge veya illere giderek çalışan kişilerdir (Unat, 2017: 42).

Mevsimlik işçilerin tarımsal faaliyet dönemlerinde istihdama katılmak amacıyla göç ettikleri illerde birtakım sorunları bulunmaktadır. Tarımsal faaliyet dönemi dışında ölü mevsim olarak adlandırılan dönemde işsiz kalabilmektedirler. İş

güvencesine sahip olmayan mevsimlik işçiler; sağlık, eğitim ve sigorta gibi sosyal güvencelerden yararlanamamaktadırlar. Bununla birlikte göç etmiş oldukları illerde barınma sorunuyla karşılaşmaktadırlar. İşçiler derme çatma olarak tabir edilen barınaklarda kalmaktadırlar. Bu durum işçilerin gündelik ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda işçilere ayrı bir maliyet giderine neden olmaktadır (Pekmezci ve Sahil, 2004).

2.5. Göçlerin Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri

Bu bölümde, göçlerin sosyokültürel ve sosyoekonomik etkileri açıklanmıştır.

2.5.1. Sosyokültürel Etkiler

Göçün sosyokültürel etkiler; toplumsal adaptasyon, eğitim düzeyi ve dil, yaş ve cinsiyet, gecekondulaşma başlıkları altında açıklanmıştır.

2.5.1.1. Toplumsal adaptasyon

Göçün yegâne öznesinin insan olduğu bilinmektedir. Göçe katılan toplumlar intikal ettiği coğrafyaya kültürünü taşımakla birlikte ana toplumun kültürünü de almaktadır. Bu bağlamda göç sonucunda kültürel etkileşim meydana gelmektedir. Göç eylemi, göç alan ve göç veren toplumlar açısından sosyal ve kültürel birtakım adaptasyon sürecini barındırmaktadır. Adaptasyon süreci, göç sonucu ikametinin süreli veya süresiz olmasının yanın sıra ülke içinde ve ülke dışına gerçekleşmesine bağlı olarak mekânsal değişiklikten dolayı farklı boyutlarda etkisini göstermektedir. Özellikle bir ülkeden başka ülkeye mülteci, sığınmacı veya farklı nedenlerden dolayı göç eden bireylerin bir adaptasyon süreci içerisine girdikleri bilinmektedir. Dil, din, mezhep, inanç, ırk, beslenme, giyim gibi sosyokültürel yaşamın birçok etmeni adaptasyon sürecinin birer parçasıdır. Toplumsal olarak adaptasyon sürecini tamamlamayan göçmenler göç eylemini gerçekleştirmiş sayılmazlar çünkü uyum sürecini tamamlayamayan göç eden topluluklar yeniden bir mekân arayışı içine girme potansiyeli barındırmaktadırlar. Bu durum yeni arayışlar için yeni göçleri başlatmaları olasılığını doğurmaktadır (Çakır, 2011: 131).

Göç eyleminin meydana getirdiği kültürel alışverişin etkileri tarihsel olarak kalıcı veya geçici olabilmektedir. 19. yüzyılda meydana gelen endüstriyel devrim; gelişmemiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda hâlen etkisini

sürdürmektedir. Bu etkilerden biri tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde meydana gelen teknolojik gelişmelerin insan gücü istihdamına olan talebi azaltmasından dolayı kentlerin yoğun göç almasıdır. Modernleşme Okulu'nun temsilcileri; Denge Kuramına göre göçün sanayileşmiş alanlardan sanayileşmemiş bölge ve ülkelere yönelik nüfus ve iş gücü transferi sağlamasını iki bölge arasında dengenin oluşmasına katkı sağlayan bütünleştirici ve eşitsizliği giderici bir durum olarak yorumlamaktadırlar (Özyakışır, 2013: 53-60).

Kırsal yerleşimcilerin kentsel alanlara başlattıkları göç hareketi, sanayi ve hizmet sektöründe istihdama katılma arzusu nedeniyle gerçekleştiği için yatay göç hareketi olarak adlandırılmaktadır. Yatay hareketlilik, sosyal statü ve sosyal kurumlarda geniş çaplı etkilere sahip olduğunda dikey hareketlilik olarak adlandırılan süreci başlatmaktadır. Dolayısıyla dikey ve yatay hareketlilik, meydana geldiği bütün coğrafyalarda etkilere yol açmıştır Modern zamanda iletişim, ulaşım ve teknolojik imkânların gelişmesi şehirleri daha cazip hâle getirdi. Daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen göç hareketi, kentlerde kalabalıklaşmaya yol açarak toplumsal örf ve değerlerine sıkı biçimde bağlı olan geleneksel toplumların küreselleşme akımı karşısında asimile olma tehlikesini doğurmuştur (Çakır, 2011: 134).

2.5.1.2. Eğitim düzeyi ve dil

Eğitim faktörü, göçmenlerin kültürleşme sürecini daha kolay ve hızlı biçimde sağlayan bir etmendir. Göçmen ulusların eğitim ve kültür düzeyi yükseldikçe dil, uyum, lehçe vb. sosyokültürel faktörleri benimsemeleri kültürel bütünleşmeyi kolaylaştırmaktadır (Çetiner ve Günay, 2021: 5-10).

Türkiye’de GKK kapsamında, yaklaşık 1,5 milyon okul çağındaki Suriye uyruklu göçmen bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığınca yapılan araştırmalara göre 1,5 milyon Suriyeli çocuktan %65’inin yani 730 bininin okula gittiği, %35’e tekabül eden 393 bin 547’sinin ise okula gitmediği tespit edilmiştir. Ayrıca GKK kapsamındaki tüm yabancılara yönelik Milli Eğitim Bakanlığının örgün eğitim faaliyetlerinin yanında halk eğitim merkezlerinde kurs faaliyetleri düzenlenmektedir. Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı verilerine göre 2014-2021 yılları arasında; 1.305.793 milyon kişi kurslara katılım sağlamıştır. Kursiyerlerin 773,552 (%59,24)’sini kadın, 532.271 (%40,76)’ini erkek kursiyer oluşturmaktadır. 551,604

bin kişi Türkçe öğretimi kurslarına katılmıştır. 82,829 bin kişi ise Türkçe okuma ve yazma kurslarına katılım sağlamıştır. 2011 yılından itibaren ülkemizde bulunan yaklaşık 3 milyon Suriyeli sığınmacının okul çağında olan çocuklarının %63'ünün eğitime devam edebilmesi, ayrıca Suriyeli yetişkinlere dil eğitimi başta olmak üzere çeşitli kursların yanında mesleki eğitim imkânlarının sağlanması toplumsal uyumlarını kolaylaştırmak açısından önemli örnektir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye hızlı biçimde uyum sağlamaları kültürel, dinsel ve tarihsel yakınlık gibi etmenlerin yanında göçte eğitimin etkisine de önemli bir örnektir (Duman, 2019: 354).

Göç eylemi sürecinde göç eden ve ev sahipliği yapan toplumların uyum ve kültürleşme sürecinde dil etmeni büyük önem taşımaktadır. Dil farklılığı, adaptasyon sürecini uzatmakta ve zorlaştırmaktadır ancak baskın kültürlerin göç ettikleri alanlarda toplu yaşamaları kolay uyum sağlamaları açısından önemli bir etmendir. Örneğin, Suriyeli sığınmacıların çeşitli küçük işletme ve ticari faaliyetlerini yürüttükleri bölgelerde Arapça tanıtım ve tabelaların yaygın olarak kullanılması veya Avrupa'da uzun zamandır bulunan Türk vatandaşların reklam faaliyetlerinde Türkçe veya ikamet ettikleri bölgenin dilini kullanmaları adaptasyon ve kültürleşme açısından dilin önemine örnek olarak gösterilebilir (Bilge Zafer, 2016: 85-90)

2.5.1.3. Yaş ve cinsiyet

Cinsiyet, kültürleşme ve uyum sürecini göç bağlamında örneklerle ele aldığımızda 2011 yılından itibaren ülkemizde bulunan Suriye uyruklu sığınmacıların dinî ve kültürel benzerliklerden dolayı Türk uyruklu kişilerle evlenmeleri sonucu kalıcı olarak Türkiye'ye yerleşmeleri evlilik göçüne örnek verilebilir. Evlilik göçü, evlenen eşlerden herhangi bir tarafın veya iki tarafın devamlı ikamet etmek üzere farklı bir mekâna taşınmasını ifade eder (Özgür ve Aydın, 2010: 19-20).

2.5.1.4. Gecekondulaşma

Kırsal alanlardan kentlere göçlerin yaşanması kentleşme ve şehirleşme olgusunda birtakım değişim ve dönüşümleri meydana getirmektedir. Kırsal alandan kentlere göç eden insan nüfusu, kentsel alandaki insan yoğunluğunu ve nüfusunu artırmaktadır. Bunun sonucunda göç alan kentlerin çarpık yapılaşma ve düzensiz şehirleşme olarak ifade edilen gecekondulaşma sorunu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de en yoğun iç göç ortalaması 1950-1985 yılları arasında olmuştur. 1945-

1950 yılları arasında köyden kente göç 214 bin iken, beş yıl içerisinde bu sayı 904 bine ulaşmıştır. Sonraki on yıl içerisinde köyden kente göç oranı artış göstermemiş aynı seviyede kalmıştır ancak 1965 yılında köyden kente göç oranında önemli bir artış yaşanmıştır (Akşit, 1998: 22-37).

1945 yılında hızlı nüfus artışı ve savaşın yol açtığı ekonomik kriz, kırsal kesimden kente göçü beraberinde getirdi. Kırsal alanda makineleşme yoluyla sanayileşmeye vurgu yapılmasına rağmen, mevcut sanayi koşullarının kırsal alanlardan kentsel alanlara iş bulmak için göç edecek insanları istihdam etmek için yeterli olmaması, işsizlik sorununa yol açmaktadır. 1960 ile 1970 arasında kentleşme oranı yaklaşık %18'e ulaşırken, sanayileşme oranı yaklaşık %7'de kalmıştır. Sanayileşme ve kentleşme arasındaki büyük farklılıklar, işsizliğin yanı sıra çeşitli sosyoekonomik sorunlara da neden olmuştur. Şehre gelen göçmenlerin iş bulamama sorunundan kaynaklanan maddi imkânsızlıklar ve uygun fiyatlı konut ihtiyaçlarını karşılamak için devlet desteğinin yetersiz olması nedeniyle kaçak gecekondu inşaatı başladı (Yerasimos, 1980).

2.5.2. Sosyoekonomik Etkiler

Göçün sosyoekonomik etkileri; göçlerin işgücüne etkisi, göçlerin tarıma etkisi başlıkları altında açıklanmıştır.

2.5.2.1. Göçlerin işgücüne etkisi

İşsizlik şüphesiz ki göçün önemli nedenlerinden biridir. İşsizliğin önemli bir nedeni kırsaldan kente göç sonucu iş bulamamaktır ancak kırsal alanlardan kentsel alanlara yaşanan göç; gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde farklı etkiler göstermektedir. Gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan Türkiye'de birçok sosyoekonomik sorunun yanında işsizlik sorunu gözlenmektedir. Göç eyleminin istihdam olgusuna etkileri tarihsel perspektifte ele alındığında göçün iş gücüne etkisini 1923 yılında imzalanan nüfus mübadelesi örneklemektedir. Bu, 1923'te Türkiye-Yunanistan arasında imzalanan ve önemli bir göç hareketine yol açan Nüfus Mübadelesi Antlaşması'dır. Mübadele öncesinde finans, ticaret ve sanayi büyük oranda Hristiyan azınlıkların elinde bulunmaktaydı. İstanbul'da zengin sınıf olan Rumlar, Yahudiler ve Ermeniler sermaye ve toprak bakımından önemli pay sahibiydiler (Lewis, 1984: 296).

Etnik ve demografik değişimin yaşıandığı mübadele önemli sonuçlar doğurmuştur. Demografik değişim beraberinde sermaye değişimini de getirmiştir. 1.200.000 kişi gibi önemli bir sayı Yunanistan tarafına geçmiştir. Yunanistan'a geçen mübadillerin büyük bir bölümü esnaf, zanaatkâr ve tüccar kesimden oluşmaktaydı. Dolayısıyla Türkiye, mübadeleyle birlikte girişimci ve sermaye sahibi kesiminin büyük bir bölümünü kaybetmiştir (Karakoç, 2009: 179-184).

Nüfus mübadelesi sonucu Yunanistan tarafından Türkiye tarafına geçen kitlenin sosyoekonomik adaptasyon sürecinde iskân edilen nüfusun üretim süreçlerine katılması ve iktisadi politikaların bu yapıyı üretken hâle getirmesi önem arz etmekteydi. Bu vesileyle çiftçilikle ve hayvancılıkla uğraşan mübadillere birtakım kırsal üretim teçhizatı, tohum vb. araç gereç desteği sağlanarak kırsal alanlarda iskân edilmişlerdir. İskân edilen Balkan göçmeni mübadiller teknolojik olarak gelişmiş tarımsal donanımlar getirerek bağcılık ve zeytin yetiştiriciliğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında önemli rol oynamışlardır. Doğal olarak mübadelenin olumsuz etkileriyle birlikte birtakım olumlu etkileri de olmuştur. Mübadelenin olumsuz bazı ekonomik sonuçlarına karşın üzüm, incir, zeytinyağı, tütün, pamuk gibi birtakım tarım ürünlerinde mübadele ve savaş öncesi üretim rakamlarına yeniden yaklaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla mübadelenin olumlu veya olumsuz etkileri çeşitli bölgelerde farklılık göstermiştir. Örneğin ipek ve kumaş dokumacılığı sanayisi önemli bir pazar payına sahipti ve bu sektörlerde ağırlıklı pay Rum kökenli sermayedarlarındı. Kurtuluş Savaşı ve mübadeleyle birlikte atölye sayısının azalması ve işçi sayısında yaşanan düşüş bu sektörleri olumsuz etkilemiştir. 1914 yılında Bursa ve civarındaki ipek ve kumaş sektörüne ait 41 imalathane varken 1926 yılına gelindiğinde bu sayı 14'e düşmüştür (Keyder, 1982).

İşsizliğin ortaya çıkması kentleşme olgusuyla da ilişkilidir. İstanbul ve Ankara gibi kentleşme sürecini tamamlamış şehirlerde yoğun göç nedeniyle yüksek işsizlik muhtemeldir. 1960'larda, ithal ikameci sanayileşme stratejisinin kırsal göçmenlerin büyük bir bölümünü istihdam etmedeki başarısızlığı nedeniyle işsizlik daha da arttı. Bu durum Türkiye'deki istihdam yapısını değiştirmiştir. Türkiye'nin işgücünün çoğu tarımla uğraşmıştır. Göçle birlikte tarımdaki istihdam oranları düşüş göstermiştir (Varçın, 2004).

2.5.2.2. Göçlerin tarıma etkisi

Bir ülkede diğer sektörel kolların beslenmesi ve refah seviyesinin yükseltilmesinde tarım sektörü ciddi öneme sahiptir. Ancak tarım sektörünün fiyat bakımından istikrarsız olduğu ve birçok faktörden etkilenebilen bir piyasa yapısına sahip olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda göç, tarım piyasasına etki eden önemli faktörlerin başında gelmektedir. Göçün tarım ve iş gücüne etkisi Marksist politik ekonomi ve dünya sistemleri teorisindeki tarihsel-yapısalcı yaklaşıma göre göçün başlangıç noktası, sanayide gerçekleşen gelişmelerin kırsal bölgede etkisini göstermesi neticesinde oluşan işsizliktir. Kırsal bölgede topraksız kalan köylüler, kentlere göç etme ihtiyacı duymakta ve kentlerde Marks'ın ifadesiyle yedek iş gücü ordusunu oluşturmaktadır. Uluslararası göç sürecini, oluşturan yedek iş gücü ordusunun beslediği belirtmektedir (Miller ve Castles, 2008: 32).

2.6.Kentleşme Kavramı

Kentleşme ile ilgili sosyal bilimler alan yazınında yapılmış birçok tanımlama bulunmaktadır. Kentleşme kavramına girmeden önce türetildiği kök olan kent sözcüğünün tanımlanması gerekmektedir. Kent, en basit ve gözlemlenebilen yanıyla insan nüfusunun yoğunlaştığı yerleşim birimi anlamına gelmektedir. Kentin iki şekilde irdelenmesi mümkündür. Bunlardan ilki fiziki olarak ele alınabilmesi ikincisi ise işlevsel olarak ele alınabilmesidir. Fiziki açıdan ele alındığında kent, içinde yaşayan insanların barınma ve ulaşım ihtiyaçlarını karşılayan bir yapı iken işlevsel uzamına baktığımızda ise sosyal, kültürel ve en önemlisi ekonomik faaliyetleri içinde barındıran yerleşim birimi olarak tanımlanmaktadır (İspir, 1991: 5).

Kentler, nüfus, idari bölümler, ekonomik ve sosyal yapılar gibi farklı boyutlara göre tanımlanmakta ve genellikle "insanların bir arada yaşadığı, belirli bir nüfusun yaşadığı, sanayi ve hizmet sektörlerinin ekonomik hayatın temel dayanak noktası olduğu kentler" olarak tanımlanmaktadır (Fırat, 2008).

Kent aynı zamanda çevresinde kurulu bulunan yerleşim birimlerini ekonomik faaliyet açısından denetleyen, bu etkinlikler çerçevesinde uzmanlaşma eğilimi gösteren ve buradan aldığı nitelikle çevresindeki yerleşim birimlerini idari ve toplumsal açıdan denetleyen yerleşim birimidir (Ortaylı, 1979: 194-195).

Bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanması için birçok ölçütten faydalanılabilir. Bir yerleşim biriminin kent olarak tanımlanabilmesi için içinde yaşayan nüfusun tarım dışı üretim faaliyetlerinde bulunması gerekmektedir. Buradan hareketle bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanabilmesinde o yerleşim yerindeki nüfusun tarım veya tarım dışı faaliyetlerde çalışma oranı bir kıstas olarak kabul edilebilir (Keleş, 2002: 75).

Belli bir nüfus mevcudiyetine göre de bir yerleşim birimi kent olarak kabul edilmektedir. Bu nüfus miktarı ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Örneğin bir yerleşim yerinin Hollanda'da kent sayılabilmesi için nüfusunun 20.000 veya üzerinde olması gerekir. Bu miktar ABD' de 2500 iken İsviçre' de 10.000'dir. Ülkemizde ise bu ayrım Köy (nüfusu 2000' den az olan yerleşim birimleri), Kasaba

(Nüfusu 2.000 ile 20.000 olan yerleşim birimleri) ve Şehir (nüfusu 20.000' in üzerinde olan yerleşim birimi) şeklinde tasnifi yapılmıştır (Yıldırım, 2004).

Evrensel düzeyde yapılan kent tanımlamalarına baktığımızda kent tanımının bütünlüklü ve tamamlayıcı kavrayışları ile karşı karşıya kalınmaktadır. Klasik sosyolojik perspektiften kent kavrayışının köy karşıtlığı üzerinden vücut bulduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlara örnek olarak Ferdinand Tönnies'in 'cemaat' ve 'cemiyet' kavramlarını somutlaştırdığı ideal tipleri gösterilebilir. Buna göre sosyal, kültürel ve etnik açıdan ayrışma veya farklılaşmanın olmadığı, daha sıcak ve samimi ilişkilerin olduğu topluluklar Cemaat olarak, sosyokültürel ve etnik köken bağlamında farklılaşmanın olduğu, karma bir gruptan müteşekkil ve kurumsal ilişkiler üzerinden var olan topluluklar ise cemiyet olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu kavramsallaştırmada cemaatler kır, cemiyetler ise kent temsili olarak düşünülmüştür Marx'ın kenti kavrayış biçimi kapitalizm temellidir. Ona göre kent sermaye ve tüketimin, sınıflı toplumun, toplumsal yeniden üretimin, abartılı zevklerin ve ideolojik tasarımın kalesidir. Marx'ın kavrayışına benzer kavrayışların 1960'lı yıllarda artış gösterdiği ve kentin kapitalizm temelinde ele alındığı görülmektedir (Kaygalak, 2007: 15).

Bu kavrayışın en bilinen veya bu kavramlar üzerine birçok eser kaleme almasına karşın talihsiz bir biçimde pek bilinmeyen karakteri Fransız Henry Lefebvre'dir. Lefebvre kenti, "...insanların yaya olarak yürüdükleri, obje yığınlarının önünde ve içinde buluştukları, faaliyetlerinin sonuçlarını göremeyecek şekilde çaprazlama temas kurdukları öngörülemez durumlar meydana getirecek şekilde kendi durumlarını karmaşık hale getirdikleri yer" şeklinde tanımamaktadır (Lefebvre, 1991).

Lefebvre (1970)'ye göre şehir ve kent anlamdaş sözcükler değildir bilakis aralarında ciddi bir teorik ayrım mevcuttur. Ona göre kentleşme denen fenomen şehirleri yok ederek kenti var etme sürecidir. Kullanım değeri itibariyle bir yapıt olan Şehir değişim değeri itibariyle bir ürün olan kentten çok daha önce var olmuş ancak sanayileşme ile birlikte şehrin kente dönüşümü başlamıştır. Buna dayanarak kentin sanayileşme ile ortaya çıktığı ve henüz gelişimini tamamlamadığı söylenebilir (Lefebvre, 1970: 21-22).

Günümüz kentleri, sermaye ve tüketimin var ettiği bir yoğunlaşma mekânı olarak tanımlanabilir. Bu yoğunlaşma mekânı ayrıca her türlü şiddet, ruhsal buhran, yoksulluk, aşırı zenginlik, eğlence, çevreyle ilgili meseleler gibi günümüz insanının duygu, düşünce ve yaşam deneyimine ait birçok unsurun üzerinde yükseldiği bir zemin teşkil etmektedir. Birçok araştırmacıya göre kentlerin ortaya çıkışı insanların yerleşik düzene geçmesi ile başlamış ve günümüze kadar süregelen bir değişim ve dönüşüm ile gelişimini devam etmektedir (Keleş, 1976: 10-11).

Bir mekân içerisinde nüfusun yoğunlaşması olarak tanımlanabilecek olan kentleşme olgusu 19. Yüzyılın bir ürünü olmakla birlikte içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi birçok neden ve sonucu barındırmaktadır. Tarım dışı etkinliklerin mevcut olduğu ve özellikle sanayiye bağlı ekonomik faaliyetlerin çoğunlukta olduğu alanlarda meydana gelen bu nüfus yoğunlaşması kentleşmenin kaba tanımı olarak kullanılabilir (Ozankaya, 1975: 73).

Kentleşmenin nedenlerine bakıldığında; kırsal kesimde hızlı nüfus artışına bağlı olarak yaşanan topraksızlaşma olgusu, tarımda verimliliğin azalması, tarımda makineleşme ve eğitim, sağlık vb. kamusal hizmetlere ulaşım zorluğu gibi nedenler itici faktörler olarak başlıklandırılmıştır. Kentin ekonomik, yaşam standartlarını yükselten kamusal hizmetlere ulaşım açısından bir cazibe merkezi olması ise kentleşmenin çekici faktörleri arasında gösterilmektedir (Keleş, 1992, s. 22). Bunların dışında ülkenin siyasi yönetim yapısı, güvenlik ve yatırım nedenlere dayandırılarak verilen kararlar ve uluslararası düzeydeki ilişkileri de kentleşmeyi tetikleyen unsurlardandır (Keleş, 1976: 38).

Kentleşme genel hatlarıyla kırdan kente doğru yaşanan nüfus çözülmesinin bir sonucudur. Ancak salt bir nüfus hareketliliği olarak algılanması sakıncalıdır. Kırdan kente göç eden nüfusun yaşam formu ve beklentileri düşünüldüğünde kente uyum gibi bir sosyal sorunun varlığı kaçınılmazdır. Buradan hareketle kentleşmenin hem kırsal alan hem de kentsel alana kattığı değişim ve dönüşüm etkisi göz ardı edilemeyecek kadar önem arz etmektedir. Kentleşme ile birlikte kentte vuku bulan yerleşim alanlarının farklılaşması kente göç eden bireylerin kent kültürünü özümsemesi veya kır kültürünü yaşamaya devam etmeleri kentin mevcut kimliğinin durağan kalamayacağı anlamına gelmektedir (Laçiner, 1996: 63).

Kentleşme hızına veya kente göç eden birey veya grupların etnik köken, sosyal yaşam, kültür açısından kentte yaşayan bireyler ile uyum sağlayamaması kentsel alanlarda bir gerilim veya bölüşüm anlamına gelebilir. Çeşitli nedenlerle kente yerleşimi ifade eden kentleşme kavramı ile iç içe olan ancak içerik olarak farklı bir yöne işaret eden kentlileşme kavramı, kentleşmeyi yaratan birey veya grupların kenti özümseme sürecidir. Bu süreç bilişsel, davranışsal ve tutum olarak kentliye ayak uydurma, kentte karar alma sürecine katılım, kentin sorunlarına ilgi duyma, yaşam biçimini yüceltme şeklinde devam eder (Keleş, 2010: 62)

Bilincin kentlileşmesi oldukça girift bir konudur. Burada etken teşkil eden birçok husus mevcuttur bunlardan biri ise kente gelen kişinin kent tarafından kabul görmesidir. Bu kabul görme mekânsal, ekonomik, etnik veya kültürel ötekileştirme olmaksızın mümkündür. Ötekileştirilmenin sürekliliği veya şiddeti zamanla buna maruz kalan kişilerin bir araya gelmesi ve kentin asil sakinlerine bir cephe oluşturarak mücadele etmesi ile devam edebilir. Bunun mekânsal tezahürü; gecekondulaşma, ekonomik tezahürü; uygunsuz sektörlerde yer edinme, gasp, hırsızlık, sosyal tezahürü ise mekân kullanımı ve ilişkilerde vuku bulur (Keleş, 2010: 61).

Bu tanımlamalardan hareketle bilim insanları ya da sosyoloji ya da sosyal bilimlerin diğer alanlarındaki yöntemler tarafından şehirlerin farklı yönlerine atıfta bulunularak tanımlanmaktadırlar. Bu tanımların çoğu, bir şehrin nüfus yoğunluğunu, ekonomik yapısını ve işlevini ve sosyal özelliklerini göz önünde bulundurur veya vurgular. Bu tanımlardan bazıları, şehirlerin köylere veya köylere göre nasıl karşılaştırıldığına göre de sıralanmıştır (Sağlam, 2006: 38).

2.6. Türkiye’de Kentleşme

Tüm dünya ülkelerini 19. yüzyıldan bu yana etkisi alan kentleşmenin Türkiye’ye yansımaları II. Dünya savaşından sonra olmuştur. Fakat Türkiye’deki kentleşme nitelik olarak gelişmiş ülkelerde yaşanan kentleşmeden farklı olmakla beraber gelişmişlik düzeyi düşük ülkelerle benzeşmektedir. Türkiye’de var olan kentleşme sanayi sektörünün hızlandığı veya teşvik ettiği bir kentleşme tipi değildir. Nitekim Türkiye ekonomisinin kentleşme olgusuna verdiği cevap sanayi dışı enformel sektörlerin gelişmesine neden olmuştur. Bu sektör üretime dayalı olmayan ve niteliksel bir vasıf gerektirmeyen kırsal kesimden göç ile kente

gelenlerin de rahatlıkla yapabileceği bir dizi serbest iş alanlarını yaratmıştır. Bunlara örnek olarak; işportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık gösterilebilir (Sezal, 1992: 78).

Türkiye’deki kentleşmeye bakıldığında özellikle 1950 yılından sonra ciddi bir sıçrama yaptığı, 1935’li yıllarda nüfusun yaklaşık olarak %17’lik bir kısmının kentsel mekânlarda yaşadığı, 1950 yılına kadar bu oranda ciddi bir değişikliğin olmadığı ve 1950 yılında bu oranın %19’a ulaştığı ancak 1950’den sonra uygulanmaya başlanan tarımda makineleşme (Marshall Planı) ile birlikte kırsal alanlardan kentler ciddi bir nüfus göçünün olduğu bilinmektedir. Devam eden süreçlerde ise hızı ve sürekli bir biçimde kırsal alanlarda kentsel alanlara doğru yerleşim devam etmiştir (Yahyagil, 1998).

2.7. Göçler ve Kentleşme Olgusu

Kentleşme sürecinin başlangıcı genellikle medeniyetin başlangıcı olarak kabul edilir. Bu bilgidен hareketle kentleşmenin belirli bir başlama tarihi yoktur. Bununla birlikte, kentleşmenin başlangıcına ilişkin belirsizliği ortadan kaldırmak için araştırmacılar, tarımsal faaliyetler nedeniyle avcılık ve hayvancılıktan yerleşik hayata geçişin uygarlığın ve kentleşmenin başlangıcı olduğunu kabul etmektedir (Es ve Ateş, 2004).

Günümüzün gelişmiş ülkelerinden başlayan hızlı kentleşme süreci, Sanayi Devrimi’nden sonra ekseriyetle ikinci Dünya Savaşı’ndan sonra tüm Dünya ülkelerine yayılmıştır. Yirminci yüzyılın başında dünyada %7 olan kentleşme oranı, o günden bu yana artmaya devam ederek 1950’de %29,1’e ulaştı ve 2007’de %50’yi aştı. Dünya kentleşmesinin 22 hızlı temposu, kentsel alan kavramını göz önüne getirerek gündem yapmıştır. Bu nedenle bu konudaki disiplinler arası araştırma artmaya ve genişlemeye başlamıştır. Kentlerin beşeri ekosistemleri ele alınarak kent ekolojisi çalışmaları da yine aynı sürecin ürünü olup, yer bilimleri, biyoloji, planlama, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve diğer disiplinlerin bakış açılarını bütünleştirir ve bütüncül bir yaklaşımı savunur (Karadağ, 2009: 36).

‘Sosyolojiden ekonomiye, savaş sanatından mimariye birçok disiplinin ortak konusu’ olan kentler, çeşitli tarihsel dönemlerde değişimler geçirmiştir. Fakat Sanayi inkılabından sonra kentlerin yapısı ve konumu yeni boyutlar kazanmıştır. Sanayi kentleri şeklindeki bu yeni yaşam alanlarının temel özellikleri açık sınıf ve rekabet

sistemi, uzmanlaşma, standardizasyon, iletişim araçlarının yaygın kullanımı ve eğitilmiş nüfusun artması olarak sıralanabilir. Bu zaman zarfında kent, farklı üretim ve tüketim münasebetlerinin geliştiği ve geleneksel toplumsal yapıdan farklı bir toplumsal yapının ortaya çıktığı bir yerleşim yeri olarak tanımlanmaktadır. Sanayi devriminin kentlerin çehresinde meydana getirdiği değişimler, küreselleşme eğiliminin de etkisiyle farklı dinamikler kazanmıştır (Yahyagil, 1998).

1980'li yılların başından itibaren etkisini derinden hissettiren yeni dönemde kent daha önemli bir pozisyona yerleşmiştir. Liberal politika doktrinlerinin şekillendirdiği ekonomik kararlar dikkate alındığında, kentlerin ticaret ve rekabet odağı haline geldiği söylenebilir. Hatta yerel ve şehir ekonomilerin ulusal kalkınmanın lokomotifine haline geldiği bile görülebilir. Kentlerin yaşadığı değişimlerin neden ve sonuçlarının ardındaki en önemli etkenlerden biri elbette insan faktörüdür. Çünkü sosyal, politik ve ekonomik olayların başrol oyuncusu insandır. Hal böyle olunca da insanların nerede yaşamayı tercih ettikleri ve tercih farklılıklarının araştırılması yeni kavramların ve politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kavramlardan en önemlisi kentleşmedir (Çelebi Zengin, 2018: 87).

Kentleşme süreci; modern tarımsal girdilerin kırsal alanlarda işgücü talebini azaltması ve insanların tarım dışı sanayilerin, farklı iş örgütlenmelerinin ve istihdam olanaklarının olduğu alanlara göç etmesinden kaynaklanmaktadır. Kentleşme süreci hem sebep hem de sonuçtur; toplum yaşamında farklılıklar, yoğunluk, karmaşıklık, benimseyememe, benzerlik, münferitleşme, ticarileşme gibi birçok ayrışan kavramlar da kendini gösterir (Kırzioğlu, 2017: 3).

2.8. Toplumsal Yapı ve Göçler

Toplumsal yapı; "bir topluluğun toplumsal düzeni, nasıl kurulduğu, örgütlerin nasıl işlediği ve belirli işlevlerin nasıl yürütüldüğü". İnsanlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve bu düzenin işlemesi ancak sağlam temeller üzerine inşa edilmiş toplumsal yapılarda mümkündür. Toplumda yaşayan insanlar arasında birçok farklı ilişki vardır. Bütün bu ilişkiler sosyal yapıyı oluşturur. Tüm sosyal ilişkileri ekonomik ilişkiler belirler ve ekonomik ilişkiler en temel ilişkilerdir. Bu ekonomik ilişkilere ekonomi dilinde üretim ilişkileri denir. Bu ilişkilerdeki değişimler toplumsal yapıyı da değiştirmiştir. Toplumsal yapı, belirli bir yere yerleşmiş olan

insan topluluğunun yapısını ortaya koymaktadır. Belirli bir toplumun maddi ve kültürel özelliklerini yer ve zaman açısından ortaya koyar (Es ve Ateş, 2004: 230).

Göçün bazı kültürel ve ekonomik süreçleri hızlandırdığı bilinmektedir. Bu süreç kayması sadece bir yönde gerçekleşmez. Göçmen kişinin terk ettiği çevrede önceden kurduğu ilişkiler değiştiğinde yeni çevrede kuracağı ilişkiler de değişmektedir. Türkiye'de köyden kente göç eden, ülke genelinde yaşayan; gelir, eğitim ve statü gruplarına dağılmış milyonlarca köylüye işaret ediyor. Bu köylüler, köydeki ilişkilerinden farklı sosyal ağlarda yaşadılar ve ekonomik büyüme, kimlik, sosyal yapı, beceriler, bilgi düzeyleri ve kültürde köklü değişiklikler yaşadılar. Bu değişimler ister istemez Türkiye'de hemen hemen tüm köylerde ve çoğu köy hanesinde gelir elde eden bireylerin yanı sıra daha önce göç etmiş ve kasabalarda yaşamış bireylerin varlığına yol açmış, bu da köylerin sosyal bağlarını ve kimliklerini değiştirmiştir (Bostan, 2017: 11).

Doğadaki en önemli insan müdahalelerinden biri olan kentler, insanların bugünden geleceğe bıraktıkları bir mektup ya da kitap gibidir. Mimari detaylarında insan tercihleri, öncelikleri ve değerleri bir sonraki nesle gelecek olarak bırakılmıştır. 'Notre Dame de Paris' adlı eserin başlangıcın da mimarlık felsefesi yapan Victor Hugo yazar, 'taşın kitap' şeklinde nitelediği mimarlığın 'kağıttan kitap' karşısında öleceğinin altını çizmektedir (Çelebi Zengin, 2018: 98).

Kentleşme, modern yaşamı, uygarlığı, kimliği ve derin toplumsal yaşamı içeren bir yaşam biçimidir. Ancak sosyokültürel ve toplumsal psikolojide bireyin uyumu, bir ruh hali olarak değil, sadece fiziksel olarak kente katılımıdır. Ayrıca kentsel yabancılaşma ve şehirselleşme olarak tanımlanan cemaatleşme, gettolaşma, suç, mekânsal ve kültürel siteleşme gibi çok önemli toplumsal problemlerin oluşmasına yol açmaktadır. Buna bağlı olarak "eylemde değişen insanın, beyninde daha yavaş değiştiği görülmekte, bu durum da, gelişmeye dirençli ve kentte kentlileşememiş kümeler oluşturmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 238).

Kırsal kalkınmanın sağlanması ve bu alanların cazip hale getirilmesi için Türkiye'de tarih boyunca örnek köyler, sosyal kalkınma, merkez köyler, kırsal kentler, tarım kentleri ve kibbutz modelleri gibi pek çok proje geliştirilmeye çalışılmışsa da başarılı olunamamıştır. Nüfusun Şehirlerden toplanmasının önüne geçilememiştir. Kentleşme olgusunun, temel olarak birçok ülke ile aynı kaynaklara

sahip olan Türkiye'ye özgü bazı nedenleri de vardır. Kentsel nüfus artışına ilişkin son yasal değişiklikler dikkate değer olmakla birlikte, terör ve aşiret yapıları ve kırsal alanlardaki fırsat eksikliği bu benzersiz nedenler arasında yer almaktadır (Çelebi Zengin, 2018: 100).

2.9. Toplumsal Değişme ve Göçler

Özetle sosyal değişim, bir sosyal yapıyı oluşturan unsurlardaki değişimi anlatan bir kavramdır. Bu tanıma göre toplumsal değişme, yeni toplumsal koşullar karşısında toplum- 28 sal dengenin bozulması olarak görülmektedir. Bu tanıma göre toplumsal değişme, yeni toplumsal koşullar karşısında toplumsal dengenin bozulması olarak görülmektedir. Toplumsal değişme genel olarak ilgili alanlarda uygulanan iktisat politikası ve ekonomik yapıdaki değişimlerle, üretim teknolojisindeki değişimlerle, göç, teknolojik yapıdaki kentleşme, Artan doğum ve ölüm oranları nedeniyle demografik yapılarda, eğitim, sağlık ve aile yapılarındaki değişikliklerle kavramsal yapılarda kendini gösterir (Es ve Ateş, 2004: 238).

Ayrıca başta ekonominin durumu olmak üzere toplumsal hayattaki birçok dinamikten etkilenir. Böylece iç ve dış göçe bağlı nüfus artışı toplumsal yapıyı doğrudan etkileyerek barınma, okul, hastane ve istihdam olanakları başta olmak üzere kentin çeşitli alanlarında eksikliklere yol açmakta, insanların ihtiyaç ve beklentilerini karşılama zorunluluğu yaratmaktadır. Bu bölgelerdeki insanlar. Bu durum kent halkına ve kent yönetimine bazı yeni sorumluluklar yüklemektedir. Daha fazla mali kaynak ihtiyacı ve kamu politikasının geliştirilmesinde, şehirlerin ve bölgelerin daha önce karşılaşmadığı sorunlar ortaya çıkıyor. Bir taraftan alışkanlıklarını kente taşıyan bireyler, bir yandan bireyler, nüfus artışına bağlı işsizlik veya gelirsizlikle mücadele etmeye çalışırken, diğer yandan teknolojik gelişmelere bağlı olarak suç oranları yükselmektedir (Çelebi Zengin, 2018: 88-89).

Kentsel lüks konut inşaatı ve konut tüketimindeki artışın bir başka yönü de, La Borite'nin 'geçirimsiz duvarlar' olarak tanımladığı aynı kent içindeki kentsel çelişkilerin ve yaşam biçimlerindeki farklılıkların artmasıdır. Bu kentlerde var olan tüm yoksul ve gecekondü nüfusuna rağmen, İstanbul'un büyüyen imajı 'lüks metropol' olarak sunulmaktadır: "İstanbul, öncelikle planlaması, imar kararları, yatırımları ve mimarisi ile dünyayı yansıtır. Uluslararası havaalanları ve otoyol

sistemleri vb. Temalarının çoğu, küresel ilişkiler, tüketici eğilimleri ve yeni modernist vizyonların görüntüleridir.” (Fırat, 2014).

Kırdan kente göç olgusunun ortaya çıkardığı en temel sorunlardan biri, yığılma süreçlerinden geçen göçebelerin kent çevresinde hızla değişim bölgeleri oluşturmasıdır. Bu değişen fenomen önemli soruları gündeme getiriyor. Özellikle risk altındaki çocuklar için çok tehlikeli bir ortam yaratıldığı gözlemlenmektedir. Gecekondulaşma, işsizlik, barınma, çevre gibi sorunların yanı sıra en önemli sorunun yeni yaşam biçimine uyum sağlama sorunundan kaynaklanan uyumsuzluk olduğu görülmektedir (Şener ve Serdar, 2015).

2.10. Göçlerin Kent Yapısına Etkileri

Göçlerin kent yapısına etkileri; gecekondulaşma ve çarpık kentleşme sorunları, altyapı ve hizmet yetersizliği sorunları başlıkları altında incelenmiştir.

2.10.1. Gecekondulaşma ve Çarpık Kentleşme Sorunları

Kentleşme ve beraberinde getirdiği sorunlar denilince akla ilk gelen ve belki de en önemlisi kuşkusuz göç sorunu ve bunun sonucunda ortaya çıkan gecekondulaşma sorunudur. Son yıllarda, yüksek binalar çoğaldı ve metropollerini betonarme ormanlara dönüştürülmüştür. Hızlı göç hareketleri kentsel yerleşimlerin genişlemesine yol açmaktadır. Yeni yerleşim yeri talebi, kamu makamlarının bu talebe cevap verememesi ve bunun sonucunda yeni yerleşim yerlerinin plansız açılması birçok yeni durumun ve sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 16).

Çarpık kentleşme, kaçak yapılaşma gibi altyapı sorunlarının yanı sıra kentleşme sürecinin istenilen seviyede olmaması daha da vehim bir sorun ola gelmiştir. Bilinçsiz ve kontrolsüz yapılanma, inşaat sektörünü ekonomisinin ana lokomotif olarak belirlemiş 33 görünen bir kent politikasının sonucudur ve bu açıdan bakıldığında, büyük kentler başta olmak üzere hemen hemen tüm kentler büyük ölçüde betonlaşmıştır ve birçok soruna yol açmaktadır (Fırat, 2014).

Bir zamanlar gecekondu olarak bilinen bölgelerin metropollerde konvansiyonel yapılara terk edilmesi sürecinden de geçiyoruz. Bu süreçte gecekondu sahipleri gecekondu mahallelerini birim karşılığında müteahhitlere devrederek, kentle bütünleşen yeni mahalleler oluşturuyor. Nihayetinde bu durum, altyapının bu

değişimi kaldırmaya hazır olmadığı otoparklar, yaya veya bisiklet yolları, yeşil alanlar veya oyun alanları gibi modern sağlıklı şehirlerde ciddi eksikliklere veya yetersizliklere yol açmaktadır (Sağlam, 2006: 40).

Günümüzde, dünyadaki şehir sayısındaki hızlı artışa, kentsel mekânın giderek genişlemesine ve dünya çapında birçok büyük şehrin ortaya çıkmasına rağmen, düzenli bir şehirleşme olgusu ve süreci yoktur. Gelişmekte olan dünyanın özellikle mega kentlerinde büyümenin en çarpıcı özelliği, apartmanlar, gökdelenler ve gecekondu mahallelerinin, zenginlik ve yoksulluğun zıt görüntüleridir. Hızlı nüfus akışının neden olduğu kentleşme süreci, şehirlerin ve toplumların sosyoekonomik yapısını derinden etkilemiş ve dünyadaki tüm ülkeler bu süreci az ya da çok ama mutlaka yaşamıştır (Kirzioğlu, 2017: 4).

2.10.2. Altyapı ve Hizmet Yetersizliği Sorunları

Kentlerin kuruluş yıllarında şehrin dışına yapılan sanayi tesisleri, nüfusun artması ve bu bağlı gelişen yapılanma faaliyetleriyle paralelinde şehirlerin içinde kalmış, sonuçta yüksek düzeyde çevre kirliliğine neden olmuş, iyi bir planlama yapılamaması yüzünden alt yapı yetersizliği sorunu olmuştur (Torlak ve diğerleri, 2022).

Kentin inşa döneminde nüfus ve konut artışı ile birlikte kent dışında inşa bu tesislerin şehir yapıları ve içinde yaşayan halk için çevre kirliliğine neden anlaşılmaktadır. Hizmet Maliyeti: Yükselen nüfus, şehirdeki alt tabaka gelir grubunu oluşturmakla kalmayıp, kent merkezindeki yerel birimlerin en pahalı fiyata hizmet sunabilecekleri yerlerde ikamet etmektedir. Bu yerler, büyük şehir merkezlerine olan uzun ve tutarsız mesafeleri nedeniyle çoğu zaman uygulaması ekonomik olmayan büyük şehirlerden hizmet alamamaktadır. Yani büyük belediyeleri, birçok büyükşehir bölgesinin sorunlarını kent merkezlerinde bile çözemezken, bu bölgelerin sorunlarını bir kenara bırakıp, genellikle 75-80 km uzaklıktaki, bazen hiç asfalt yol bağlantısı olmayan kırsal yerleşimlere etkin bir şekilde hizmet vermek imkânsız görünmektedir (Fırat, 2014).

Hızlı kentleşme sonucu oluşan nüfus odaklı kompleks yapılar için sağlıklı ve sürdürülebilir altyapı sistemi mükemmel yakın olmalıdır. Kamu hizmetleri açısından altyapı çok önemlidir. Bazen, sorunun temel nedenini bulmak için bir sistem altyapı modeli oluşturmak gerekir. Bu bağlamda; Altyapı bileşenleri, inşaat,

bakım ve sistem modellerinin genel değerlendirmesini inceleyin yaratacağı öngörülebilir (Torlak ve diğerleri, 2022).

2.11. Kentleşmenin Yol Açtığı Sosyokültürel Sorunlar

Kentleşmenin yol açtığı sosyokültürel sorunlar; kültür kimlik ve kamusal alan sorunları, çevre-hava kirliliği ve yeşil alan azlığı, sağlık ve eğitim sorunları, trafik ve ses kirliliği sorunları, sağlık ve eğitim sorunları başlıkları altında açıklanmıştır.

2.11.1. Kültür Kimlik ve Kamusal Alan Sorunları

Kent ve şehirler farklı ırklardan, sosyal ve kültürel alışkanlıklardan, yaşam tarzlarından ve sosyal geçmişlerden, farklı çevre kavramlarına sahip insanların bir arada yaşadığı yerlerdir (Karadağ, 2009).

Hızlı nüfus artışı kentlerde yeni ekonomik, sosyal ve siyasal paylaşım sorunları yaratmaktadır. Bu paylaşım, mikro ve ırksal düzeyde milliyetçi bir duyguyu, rekabet ortamından kaynaklanan kendi malını kaybetme algısını ve korkusunu beraberinde getirir. Bu milliyetçi duygu, şehirdeki toplumsal kutuplaşmayı ve gerilimi körüklüyor ve son derece gergin ve kutuplaşmış bir dışlayıcı siyasallaşma sürecinin zeminini hazırlıyor. Böyle bir siyasallaşma sürecinden geçmek, kentlerin ve ülkelerin demokratik kültürünün, yapısının ve işleyişinin oluşmasını ve gelişmesini de engellemektedir (Ekici ve Tuncel, 2015:17).

Kentleşme terimi, büyük ölçüde, kentsel bir toplumdaki bireylerin kültürel değişimlerini ve nihayetinde bir bütün olarak toplumda bir kentsel kültüre yol açan sosyal değişimleri ifade eder. Kentli yaşam biçimleriyle özdeşleşen bu kültürel olgunun (kentleşme) temel unsurları, aile biçimlerinin küçülmesi, akrabalık ilişkilerinin görece zayıflaması, kadının aile içi rollerinin değişmesi ve ekonomik bağımsızlığının gerçekleşmesidir. Tüketici harcamaları, geleneksel çalışma ve boş zaman alışkanlıkları ve mahalleler, dinlenme, eğlence ve benzeri açılardan tutum ve davranışlar (Yahyagil, 1998).

Kentsel buluşma/tartışma mekânları olarak eski çağlardan günümüze kadar uzanan çarşı ve kent meydanları gibi kamusal alanlar, artık buluşma mekânları olmaktan çıkmış, bazen alışveriş merkezleri olarak adlandırılan ticari alanlara dönüşmüştür. Tüm bu süreç, şehrin kurucuları, düzenleyicileri ve yöneticileri

tarafından kullanılan “kamusal alan dönüşümü” boyutunda da izlenebilir (Fırat, 2014).

Kentler, fiziksel olarak farklı amaçlarla kullanılan çok sayıda yapı ve kamu ulaşımına olanak sağlayan yollardan, sosyoekonomik ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü, işlevsel değişimlere uğrayan yerleşim alanlarıdır. Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu, genellikle üretim, ticaret, ulaşım ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü şehirlerde yaşamaktadır. Modern dünyada kentler belirli alanlarda uzmanlaşmakta, topluma çeşitli hizmetler sunmak için örgütlenmekte ve üretime katılmaktadır. Ulusun geleceği, çeşitli ekonomik, politik ve sosyal değişimlere uğrayan büyük şehirlerde şekilleniyor (Yahyagil, 1998).

Türkiye'nin çeşitli yerlerine göç hareketi bir ölçüde devam etmektedir. Son yıllarda göçün yoğunlaşması, onu ulusal özelliklerle algılanmasını veya adlandırılmasını sağlamıştır. Kentleşme, göç ve site dışı ikamet gibi konuların da ulusal kimliğin öne çıktığı bir sürece hazırlandığına dair işaretler var (Sağlam, 2006: 37).

Kentleşmenin beraberinde getirdiği bazı yeni ekonomik, sosyal, siyasal ve yönetsel sorunlar dikkate alındığında en önemli sosyokültürel sorunların kentleşme, kent kimliği ve aidiyet eksikliği sorunları olduğu söylenebilir. Kentleşme, toplumsal değişimleri görmek ve kentleşmenin toplumsal yapısındaki değişiklikleri anlamak için çok önemlidir; kentli nüfusun dinamik bir unsuru haline gelme, şehire entegre olma ve kentle bütün olma halini içermektedir (Çelebi Zengin, 2018: 97).

Bizimki gibi geleneksel bir yapıya sahip bir ülkede, göçmen işçilerin romantik ve asli bağlılığı, bu sürecin bir kültürel çatışma sürecine dönüşmesinin en önemli belirleyicisidir. Kültürel süreçler gibi göçün de psikolojik ve kimlik süreçleri üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Kentin kırsal ortamından, geleneksel kültürel yapısından, kapalı sosyal çevresine, modern kültüründen, toplumuna ve açık sosyal çevresine uyum süreci doğal olarak uzun ve zordur (Sevinç ve diğerleri, 2018: 76).

Kentlileşme süreci geleneksel yapı ve ilişkileri aşındırdığı ve ilgili kişilerin gelenek ve göreneklerin de kalıcı dönüşümlere neden bir vakadır diyebiliriz. Kırsal kesimde yaşayanların geleneksel yapı ve ilişkiler üzerinden kentlere göçü, bu yapı ve ilişkilerin erozyona uğraması ve dönüşmesi sürecini de beraberinde getirdi. Bu süreç, bir yandan kırdan ayrılıp kente gelenlerin geleneksel yapı ve ilişkilerden kopuşlarının

önünü açarken, diğer yandan da toplumun fiziksel ve sosyal dokusundan uzaklaşmalarına neden olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 12).

2.11.2. Çevre-Hava Kirliliği ve Yeşil Alan Azlığı

Kentin bulunduğu doğal çevre, esasen doğal çevre bileşenlerinin oluşturduğu belirli bir işleyiş düzenine tabidir. Jeolojik yapı ve yeryüzü şekilleri, iklim koşulları, hidroloji/su kaynakları, topraklar ve bitki örtüsü gibi doğal çevre bileşenleri, kent sakinlerinin yaşam biçimlerini ve ekonomik faaliyetlerini şekillendirmekte ve yerleşim yerlerinin geleceğini belirlemektedir. Ekonomik gelişme için bir yandan hava, toprak, su ve bitkiler gibi doğal çevre koşulları ile ulaşım, ticaret, sanayi, turizm gibi sosyoekonomik faaliyetlerin sürekli iyileştirilmesi gerekirken, diğer yandan aynı alan iç içe geçmiş durumdadır. Böylesine karmaşık bir formda, ticareti ön planda tutan yoğun yapılaşma ve ekonomik hareketlilik, kentsel çevre üzerinde ciddi bir baskı oluşturmakta ve kent çoğu zaman bir risk bölgesi ve çevresel bozulma ve kirliliğin odağı haline gelmektedir (Karadağ, 2009).

Sanayileşme, kentleşme ve hızlı nüfus artışı çevre sorunlarına neden olan en önemli faktörlerdir. Çevre sorunları insanlar tarafından giderek hissedilmekte ve artmakta ve buna bağlı olarak artan farkındalık, dünya nüfusunun hızlı artışının çevre sorunlarının ana nedeni olduğu görüşünü önceden yaygınlaştırmıştır. Sanayileşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı, ısınma, ulaşım ve yanlış arazi kullanımı gibi faaliyetler nedeniyle atmosfer ortamını oluşturan gazların miktarı değişmektedir (Menteşe, 2017).

Bu durum sadece şehrin canlı atmosfer yapısını değiştirmekle kalmayacak, aynı zamanda canlıların yaşaması için tehlikeli bir ortam oluşturacaktır. Göçün neden olduğu nüfus fazlalığı ve kentsel arazilerin yanlış ve aşırı çevresel kullanımının neden olduğu çevre sorunları nedeniyle, hızla yorgun düşen ve içinde yaşayan insanlar için çalışan, ancak geleceğin planlamasında yer almayan bir alana dönüşmektedir. Gecekondu imar mevzuatına aykırı olduğu için kentin görünümü açısından da olumsuz bir algı oluşturmaktadır. Kentin yeşil kuşağı yoktur, ancak bu gecekondu mahallesi ile çevrilidir (Es ve Ateş, 2004).

Metropollerde ve büyük şehirlerde yasalara uygun olarak gelişmemiş birçok açık alan, yeşil alan, ormanlık alan kaçak yapılar, gecekondu ve hatta kaçak villalar tarafından işgal edilmiş ve işgal edilmektedir. Altyapı hizmetleri, belediye

tesisleri, siyasi parti binaları, işyerleri ve büyük marketler gibi birçok kurum, yasal olarak var olmayan bu alanlara hızla taşınmaktadır (Sağlam, 2006: 41).

2.11.3. Sağlık ve Eğitim Sorunları

Sağlık ve eğitim evrensel temel haklardan olup aynı zaman da insan ihtiyacıdır. Güvenilir aynı zaman da ulaşılır sağlık hizmetlerine erişim, konunun önemli bir belirleyicisidir. Sağlıktaki eşitsizlikleri azaltmak için birçok hükümet, sağlık sistemlerine ve hizmetlerine erişimi iyileştirmeyi ve sağlık hizmetlerini toplumun tüm kesimlerine eşit olarak dağıtmayı amaçlamaktadır. Beslenme ve sağlık sorunlarının nedenlerini, boyutlarını ve yıllar içindeki değişimlerini belirlemeye ve beslenme durumunu iyileştirmeye yönelik çözümler bulmaya yönelik etkin politikaların geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi, etkin ve sürekli bir bilgi erişim sistemini gerektirmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2019).

Çeşitli uluslararası kuruluşlar, beslenme ve sağlık durumunu belirlemek için en az 5-10 yılda bir ulusal beslenme, sağlık ve gıda tüketimi çalışmalarının yapılmasını önermektedir. Sağlık aklı veya bilinci, bu husustaki gelişmeleri takip etmeyi ve proaktif olma sorumluluğunu gerektirir. Sağlık bilincine sahip tüketiciler, çevreyi koruma konusunda daha duyarlıdır. Bu tüketiciler, kendi sağlıklarını korumak ve yaşam kalitelerini iyileştirmek ve/veya sürdürmek için adapte etmenin yanı sıra, önleyici tedbirler almak için sağlıklı davranışlar sergileyerek hastalık riskini azaltmayı da amaçlarlar. Günümüzde “Doğaya Dönüş” sloganı ile sağlık anlayışının bir yaşam biçimine dönüştüğü fark edilmektedir. Sağlık bilincine ve kaliteye önem veren perakendeciler, sağlık bilincine sahip tüketicileri kolaylıkla organik ürünlere çekebilir (Ustaahmetoğlu ve Toklu, 2015).

Sağlık hizmetlerinin sunumunda ekonomik kavramları merkeze alan neoliberal politikalar, sağlığı küresel kapitalist sisteme açmaktadır. Ancak sağlık, başka bir bakışla sosyoekonomik ve kültürel oluşumları olan çok boyutlu bir kavramdır ve çevresel sorunlar, fakirlik, iş sahibi olamama ve gelir dağılımı gibi toplumsal olarak yapısal sorunlara paralel ele alınmalıdır. Okulların sağlık koşulları ve dersliklerin mevcudiyeti, eğitim kalitesinin sürdürülmesini imkânsız kılmaktadır. Bakanlığın 2020-2021 istatistiklerine göre, Türkiye'deki özel okulların sınıf mevcudu 9,4, devlet okullarındaki 26 öğrencidir. Ancak, bir sınıfın 40'tan fazla öğrenciye sahip olabileceği İstanbul gibi bir metropolde bu bir istisna değildir. Esenyurt,

Arnavutköy gibi bölgelerde ikili eğitim veren okullarda 60-75 kişilik sınıflar 48 bulunmaktadır. Okullaşmanın en fazla olduğu il ise ilimiz İstanbul'dur. İstanbul'da 2019-2020 akademik yılında 5 yaşındakiler için net okullaşma oranı %66,2 oldu. Geçen yıl bu oran yüzde 42,8'e düştü. Piyasalaştırma, sorunların başında gelir. İstanbul'daki özel okul sayısı devlet okullarını geçti. Bu dengesizlik, çocuklar ve aldıkları eğitim arasındaki eşitsizlikleri şiddetlendirmektedir (Tuna, 2021).

2.11.4. Trafik ve Ses Kirliliği Sorunları

Ulaşım, bir kişinin veya bir şeyin farklı amaçlarla ve farklı şekillerde bir yerden başka bir yere yer değiştirmesidir. Taşımacılık ilgi amacına göre farklı sınıflandırılabilir. Nüfusun ve araç sayısının aşırı artması nedeniyle trafik sorunu kent yaşamının en büyük sorunu haline gelmiştir. Türkiye'nin en büyük şehri olan İstanbul, sanayide ve uluslararası deniz taşımacılığının bir parçası olarak bir liman olarak yükselirken ele alınması gereken bir sorunla karşı karşıyadır. Son yıllarda İstanbullular sadece işe gidip gelirken değil, günün her saatinde, ana arterlerde ve tüm ilçelerde trafik sorunu yaşamaya başladı (Kababulut ve Helvacı, 2017).

İstanbul toplumunun en büyük sorunlarından biri olan trafik problemi için Yüksek mimar Hüseyin Demir'in 10 çözüm önerdiği görülmektedir. Öte yandan diğer araştırmacılar ve toplumun geneli gürültü kirliliği hakkında endişelenmekte ve gürültünün yarattığı rahatsız edici sesleri azaltmak için yasalar ve düzenlemeler oluşturmaktadırlar. Türkiye'de "*Çevresel Gürültünün Değerlendirmesi ve Yönetmeliği*" (2002/49/EC)'ye göre *karayollarının gürültü düzeyinin Lgündüz=60 dBA olması gerektiğini belirtmiştir* (Bayramoğlu ve diğerleri, 2014).

2.12. Suçluluk Oranları ve Güvenlik Sorunları

Göç, değer yargılarından uzaklaşmaya, kurallara ve kurumlara bağlılığın azalmasına neden olarak şehirlerdeki suç türleri ve suç oranlarındaki artış üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 17).

Gerçekten de, kırsaldan kente yoğun ve düzensiz göç, şehirlerde kalamayanlar tarafından şiddete, suça ve kamusal tacize yol açabilir. Aynı şekilde düzensiz kentleşme, organize suçların ve terör örgütlerinin artmasına neden olmuştur. Organize suçlar ve terör örgütleri, özellikle toplumsal eşitsizlik bağlamında, geçiş veya gelişmekte olan toplumlarda etkilenmektedir. Çünkü kendilerini desteklemek için belli bir temele ihtiyaçları var. Sosyal eşitsizlik, bu

temelin geliştirilmesine ve sürdürülmesine izin verir. Şehirleşme oranının artmış olduğu Türkiye'de kırdan kente göç, bu eşitsizliğin hüküm sürdüğü bir ortamdır. Taşradan büyük beklentilerle kente gelen kitlelerin bekledikleri yanıtları alamamaları bu insanları, özellikle de ikinci kuşak gençliği suç oluşumlarıyla yüz yüze getirdi. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sorunları çerçevesinde böyle bir örgütlenme kaçınılmazdır (Sevinç vd., 2018:77).

Son yıllarda başta kentleşme ve suç ilişkisi olmak üzere bu sorunların çözümüne yönelik önemli araştırmalar yapılmış ve kentleşmenin yol açtığı diğer sorunların çözümü için çeşitli yöntemler önerilmiştir. Kentsel yönetim olarak bilinen bu yaklaşımda kentsel nüfus artışının kontrol altına alınması ve azaltılması hatta önlenmesi önerilmektedir. Kentleşme olgusu süreci, dünya çapında yeni kavramlar ve yeni politikalar anlamına gelmekte olup, gelecekteki durum tahminlerini de beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kentleşme verilerini küresel olarak, özellikle Türkiye'de incelemek anlamlı olacaktır (Çelebi Zengin, 2018: 89).

2.13. Kentsel Kimlik

Kent kimliği, bir kenti diğerlerinden ayıran özellikler bütünü olarak özetlenebilir ve birçok bileşenin bir araya gelmesiyle oluşur. Her kentin sahip olduğu coğrafya ve insan topluluğu farklıdır. Bu nedenle bu farklılıkların mimari mekânlara yansması da farklıdır (Ayyıldız ve Ertürk, 2017).

Kentler de geçmişlerinin kente olan katkısıyla kimlik sahibidirler. Çünkü kentsel kimlik bir kenti diğerlerinden ayıran, o kente özgü olan farklılıklar bütünüdür. Kentlerin sahip olduğu yapılar geçmişten bugüne o kentte yaşayan toplumun anıları ile daha da anlam kazanır ve toplumsal bellekte yer eder. Bu nedenle bu yapıların korunarak gelecek nesillere aktarılması ve sürdürülebilir kimliğin sağlanması gereklidir (Önem ve Kılınçaslan, 2010).

2.14. Tarihi Doku

Sanayi devriminden önce insanlar kendilerini çevresindeki yaşadıkları alanlarla bütünleşik olarak telakki edip, bütünleştikleri doğanın bir parçası olarak görmüşler ve bu durumu da öznelletirebilmek için bazı gelenek ve töreler yaratmışlardır. Bu doğrultuda var olan efsaneler masallar destanlar ve bu anlatılanların yaşandığı mekânlar uzun yıllar boyunca insanların mekân ve çevre bilincini sınırlamıştır (Özsoy ve Görgülü, 2022).

Avrupa’da 17. yüzyıllardan sonra aydınlanma döneminde olaylar biraz daha bilimsellik kazanmış olup sözlü anlatımlar ve törelerle birlikte bağlanan bütünlük duygusu harita kroki topoğrafya gibi ölçü odaklı çalışmalarla bilimsel bir boyuta girmiştir. Böylece çevre ve doğa insan kontrolü altına alınmıştır. Bu doğrultuda kent; kamusal alanlar, özel mülk alanları, bu kamusal alanlarda düzenlenen açık peyzaj düzenlemeleriyle önem kazanmıştır (Özsoy ve Görgülü, 2022).

Zamanla değişen ve farklılıklar gösteren bu yöntemler insanların içinde yaşadığı mekânları düzenlemeleriyle somut bir hal almıştır. Kent yerleşimlerinde yapılan düzenlemeler; binaların birbirleri arasındaki mesafe, büyüklükleri arasındaki değişiklik, meydanlar, parklar, belli yapıların çokluğu veya azlığı anıtsal yapıların miktarı vb. kritikler kentteki sosyal ve ekonomik hayat hakkında bazı ipuçları verirken bu kentte bu kararları alan sosyal grupların kimliği ve bu kentte yüklemek

istediği değeri de ortaya koymaktadır. Kentsel doku bir kentin ana yollar ve diğer ikinci yollarla bölünmüş konut, ticari, rekreasyon, dinlenme, açık ve yarı açık kamusal alanların olduğu yerlerden, adacıklardan oluşan toprak kullanım biçimidir. Başka bir tanımda da bir kentin ticari, barınma ve dinlenme, sanayi gibi yerleşimlerden oluşan bir bütün kullanım biçimidir. Ancak zamanla her bir kent diğerlerinden farklı olarak kendine özgü değerler 16 oluşturmuş ve bu değerlerle birlikte bir kentsel kimlik oluşturmuştur (Demirsoy ve Sami, 2006).

Kentlerin var olan dokuları o kentin o dönemdeki uygarlığın, yönetimin, orada yaşayan halklarının kimliğine, tarihine ve kültürlerine dair önemli bilgiler vermektedir. Bir kentin var olan dokusuna bakarak o kentin hangi dönemlerden bu yana var olduğunu anlamak pek de zor olamamaktır. Tarihsel doku kavramı geleneksel ve anıtsal yapıları, doğal özellikler ve arkeolojik alanları da içine alan bir kavramdır. Kentin yaşayan bir organizma olduğunu varsayarsak her dönemin ayrı bir önemi vardır ve bu durum tarihsel sürekliliğin birer parçası olarak var olmaya devam etmektedir. Tarihsel dokuyu başka bir deyişle açıklarsak; barındırdığı özellikler olarak bu tarihi yerleşimler içerisindeki tek yapılar, grup yapılar, açık ve yarı açık alan yerleşimleriyle oluşan tarihi, arkeolojik, sosyokültürel ve estetik anlamda birçok kavramla ilişkili olarak tanımlanan; dikkatli özverili bir şekilde korunması gereken değiştirilmeden korunması önemli olan alanlardır (Karaarslan, 2018).

UNESCO'nun Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması (Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) Hakkında yayınladığı Wahington Tüzüğü'ne de bakacak olursak bütün tarihi mekânlar ve yerler bulunduğu bölgenin tarihi açısından bir belge olmaktan ziyade bireylerin kültürel ve geleneksel değerlerinin somut halleridir. Kentte tarihi kimlikte dâhil korunacak bütün diğer unsurlar tarihi kimliği de etkileyen tarihi alanlar ve bu kimliği etkileyen bütün malzeme ve manevi unsurlar kentsel alan ve tarihi alan arasında bir homojen bir bağ oluşturarak kurgulanmalıdır ifadelerine ulaşılmaktadır (Kejanlı ve Dinçer, 2011).

Ayrıca tarihi dokunun şekillenmesinde toplum içerisinde sosyal ilişkilerinde etkisi oldukça fazladır ve bu etkinin fiziksel olarak kente yansıdığı gözle görülebilmektedir. Zaten tarihi doku tarihi ve güncel olaylarla ilişkili ve mekâna bağlı olarak gelişen olayların bir bütünüdür. Bu dokunun kimliği ise arazi kullanımı ve dokular, görsel ilişkiler, mekânsal oluşum, teknik altyapı, topoğrafya ve yapı

teknikleriyle tanımlanabilir. Tarihi kentler mevcutta bir yerleşimi olan aynı zamanda gelişmekte olan kendine özgü ve kentsel dokusunun hassaslığıyla; çevresindeki hızlı kentleşmeden uygun politikalarla korunması gereken alanlardır. Kentsel doku içerisinde bulunan mimari yapılar alanın geçmişiyle alakalı önemli bilgiler verebilmekte ve diğer tarihi eserler ve kalıntılar, diğer birçok kültür ve dönemlerin tarihi hakkında bilgi vermekte aynı zamanda bu dönemler boyunca evirilen kentin karakteri ve kimliği hakkında da önemli 17 bilgiler barındırmaktadır. Bazen de doğal çevre ile iç içe olan bu dokular alanın tarihini ve dönemini yansıtan mekânlar ve yapıtlar bulundurmaktadır. Tarihi doku da tarihi kentlerin mimari değerleri ve kimliğinin somut ürünüdür (Ela Özcan, 2016).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, veri toplama aracı ve verilerin analizi sürecine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum analizi yöntemi kullanılmıştır. Durum analizi, belirli bir durumu veya konuyu detaylı bir şekilde incelemek ve anlamak amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu analiz, bir olayı, olguyu, problemi veya fenomeni çeşitli yönleriyle ele alarak daha derin bir anlayış elde etmeyi sağlar. Durum analizi genellikle nitel araştırma yöntemleriyle uygulanır ve karmaşık, gerçek yaşam senaryolarını anlamak için kullanılır. Durum analizi yapılırken genellikle şu adımlar izlenir (Caulfield, 2020):

1. **Durumun Belirlenmesi:** Araştırılacak durum, olay veya olgu belirlenir. Bu durum, genellikle gerçek dünyada gözlemlenen bir problem veya konu olabilir.
2. **Veri Toplama:** Durumu anlamak için gerekli veriler toplanır. Bu veriler, görüşmeler, gözlemler, belge incelemeleri, anketler gibi farklı kaynaklardan elde edilebilir.
3. **Veri Analizi:** Toplanan veriler dikkatlice analiz edilir. Verilerdeki desenler, temalar, farklı bakış açıları ve ilişkiler araştırılır.
4. **Anlam Çıkarma:** Veri analizi sonucunda elde edilen bulgular, durumun daha iyi anlaşılması için yorumlanır. Bu aşamada, verilerin hangi şekillerde birbiriyle ilişkili olduğu ve durumun neden-sonuç ilişkileri daha iyi anlaşılır.

5. **Sonuçlar ve Yorumlar:** Durum analizinin sonuçları ve elde edilen anlayışlar açıklanır. Bu sonuçlar, genellikle mevcut literatür ve teorilerle karşılaştırılarak daha kapsamlı bir değerlendirme yapılmasını sağlar.
6. **Öneriler:** Durum analizi sonucunda elde edilen anlayışlar doğrultusunda, varsa öneriler veya çözüm önerileri sunulabilir.

Durum analizi, genellikle karmaşık ve özgün durumları anlamak için kullanılır. Bu yöntem, sosyal bilimler, iş yönetimi, eğitim, sağlık ve çeşitli diğer alanlarda kullanılabilmektedir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında gözlem yöntemi kullanılmıştır. Gözlem, etnografların araştırmada veri toplamak için kullandıkları başka bir araçtır. Gözlemlerde araştırmacılar, belirli olaylarda kişisel olayları, kendilerini çevreye uygun hale getirerek değil, konunun bir parçası olarak izlerler. Doğal çevrede yer alırlar ve araştırmacılar gördüklerini, duyduklarını ve kendi bakış açılarından hissettiklerini bildirirler (Shagrır, 2017: 13). Katılımcı gözlemcilikte gözlemin derecesi, bir uçta araştırmacının kültüre/gruba katılmadan, onun bir parçası olmadan sadece dışarıdan bir gözlemci olarak kayıt tutması, diğer uçta ise araştırmacının o kültürün/grubun bir üyesi gibi davranması olmak üzere iki boyutta uzanır (Uzuner, 1999: 178).

Araştırma Nisan-Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Gözlem bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olup, araştırma kounusu beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; göçün Kilis'in kentsel ve sosyal dokusuna olumlu etkileri, ikinci bölümde; olumsuz etkileri yer almaktadır.

Üçüncü bölümde; göçün gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmaya etkileri yer almaktadır.

Dördüncü bölümde; göçün Kilis'in tarihi kent dokusuna etkilerine ilişkin sorunlar yer almaktadır.

Son bölümde ise; Göçün Kilis'in Kentsel ve Sosyal Dokusu üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerin çözümüne yönelik konular yer almaktadır.

Araştırma sorularının geçerliliği, araştırmanın amacını ve konusunu doğru bir şekilde yansıtması ve istenen bilgilerin elde edilmesini sağlaması açısından önemlidir. Bu çalışmada, araştırma sorularının geçerliliğini sağlamak için aşağıdaki adımlar atılmıştır:

Literatür İncelemesi: Araştırma sorularının oluşturulmasından önce, ilgili literatür kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Bu, benzer çalışmalardan elde edilen bulguların ve araştırmanın konusuyla ilgili teorik çerçevenin anlaşılmasını sağlamıştır. Literatür incelemesi, araştırma sorularının doğru bir şekilde şekillendirilmesine yardımcı olmuştur.

Uzman Görüşleri: Araştırma sorularının oluşturulmasında, konunun uzmanı olan bir mimar ve şehir planlamacısının görüşleri de alınmıştır. Bu, soruların uygunluğu, kapsamı ve açıklığı konusunda ek bir değerlendirme sağlamıştır. Uzmanların geri bildirimleri, soruların geçerliliğini artırmış ve araştırmanın amacına uygun hale getirmiştir.

Bu adımlar aracılığıyla araştırma sorularının geçerliliği sağlanmıştır. Literatür incelemesi ve uzman görüşleri, soruların teorik temellere dayandığını ve konunun uzmanları tarafından desteklendiğini göstermiştir. Bu adımlar, araştırma sorularının geçerli ve uygun bir şekilde konuyu ele aldığını ve araştırma amacına hizmet ettiğini sağlamıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bu verileri anlaşılır bir şekilde düzenleyerek yorumlamayı sağlamaktadır. İçerik analizi yapılırken veriler dört aşamada analiz edilmektedir. Bunlar; verilerin kodlanması, kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 228).

İçerik analizi sırasında, yanıtlardaki temalar ve kodlar sıklık frekanslarına göre belirlenmiştir. Bu, hangi temaların ve kodların daha sık geçtiğini ve araştırma konusuyla daha güçlü bir ilişkisi olduğunu belirlemek için kullanılmıştır. Bu analiz, araştırmanın verilerini sistematik bir şekilde anlamlandırmak ve önemli bulguları ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma neticesinde elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Elde edilen bulgular beş başlık altında toplanmıştır.

4.1. Göçün Kilis'in Sosyal Dokusu Üzerine Olumlu Etkileri

Göçün Kilis'in sosyal doku üzerine olumlu etkileri Tablo 1'de verilen konular çerçevesinde araştırılmıştır.

Tablo 1

Göçün Kilis'in Sosyal Dokusu Üzerine Olumlu Etkileri

Temalar	Kodlar
Kültürel Çeşitlilikler	Sosyal yapıların artışı
	Sosyal doku zenginliği
	Yapı malzemelerinde çeşitlilik
	Mimaride el sanatlarının zenginleşmesi
Mimari Korunması	Mirasın
	Restorasyon ihtiyacının ortaya çıkması
	Mimari korumada farklı tekniklerin ortaya çıkması
Yenilikçi Yaklaşımlar	Yeni mimari stiller
	Farklı kalitede yapılaşma
	Ticaret merkezlerinin artması
Nüfus Artışı	Üst yapının geliştirilmesi ihtiyacının doğması
	Yeni yapı projeleri
	Mimaride farklı perspektifler
	Alt yapı ve hizmet taleplerinde artış
	Su, elektrik, iletişim ve ulaşım gibi alt yapı ihtiyaçlarının ortaya çıkması
Konut Stoku ve Yoğunlaşma	Konut talebinde artış
	İnşaat ve mimarlık sektörünün canlanması
	Gecekondü bölgelerinin düzenlenmesi ve kentsel dönüşüm ihtiyacı
	Konut politikalarının revize edilmesi
Kamusal Alanların	Kamusal alanların artışı

Düzenlenmesi	Parklar, yeşil alanlar, oyun alanları, rekreatif alanlar İnsan odaklı sosyal ve kamusal alanların planlanma ihtiyacı
	Kent planlamacılarını toplumsal uyumu destekleyici politikalar geliştirmeye zorlanması
Kültürel Entegrasyon	Etkileşim sağlayacak ortak alanlar geliştirilmesi Toplumsal entegrasyonun sağlanması
Ulaşım ve Mobilite	Toplu taşıma ağının iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması ihtiyacı Trafik yönetiminin planlanması

Kültürel Çeşitlilikler teması altında, Kilis'e göç eden insanların farklı kültürel geçmişleri ve mimari gelenekleriyle birlikte getirdikleri yeni birikimler, sosyal doku zenginliğinin artmasına yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu durum, mimaride kullanılan yapı malzemelerinde çeşitliliği beraberinde getirmiştir.

Araştırmada, göç nedeniyle Kilis'in farklı kültürlerden insanların bir araya geldiği bir şehir haline geldiği gözlemlenmiştir. Göç dalgası, Kilis'in kültürel çeşitliliğini artırmıştır. Farklı kültürlerle ait insanlar, Kilis'e gelerek kendi sosyal doku tarzlarını ve geleneklerini şehre taşımışlardır. Bu durum Kilis'in sosyal doku çeşitliliği ve zenginliği artırmış, şehrin sokaklarında farklı sosyal doku öğelerinin bir arada bulunmasına olanak sağlamıştır. Bu da şehrin sosyal dokusu açısından çeşitlilik sunan bir görünüme sahip olmasını sağlamıştır.

Mimari Mirasın Korunması teması altında, Kilis'e yapılan göçle birlikte restorasyon ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Göçmenlerin gelmesiyle birlikte, tarihi ve kültürel mirasa sahip yapıların restorasyonu gerekliliği anlaşılmış ve bu süreçte farklı koruma teknikleri kullanılmaya başlanmıştır.

Göç olayları sonucunda Kilis'in tarihi dokusu ve mimari mirası önem kazanmıştır. Göçmenlerin getirdiği farklı beceriler ve el sanatları, restorasyon çalışmalarına katkıda bulunmuş ve Kilis'in tarihi dokusunun korunmasına yardımcı olduğu gözlemlenmiştir.

Yenilikçi Yaklaşımlar teması altında, Kilis mimarisinde yeni mimari stiller ortaya çıkmıştır. Göçmenlerin farklı kültürel geçmişleri ve mimari anlayışları, Kilis'in mimari yapısında farklı kalitede yapılaşmaya ve yeni mimari projelere yol açmıştır. Ticaret merkezlerinin artması da bu dönemdeki dikkat çeken bir etkidir.

Göç olayları, yerel mimarlara ve şehir planlamacılarına yeni perspektifler sunmuştur. Göçmenlerin getirdiği deneyimler ve beceriler, Kilis'in mimari alanında yenilikçi tasarım yaklaşımlarının gelişmesine katkıda bulunacağı gözlemlenmiştir. Bu da şehirdeki yapılar ve kentsel mekanların daha işlevsel, estetik ve sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır.

Nüfus Artışı teması altında, Kilis'e yaşanan göç dalgasıyla birlikte üst yapının geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Yeni yapı projeleri ve sosyal dokuda farklı perspektifler bu süreçte göze çarpan unsurlardır. Ayrıca alt yapı ve hizmet taleplerinde de bir artış yaşanmış, su, elektrik, iletişim ve ulaşım gibi alt yapı ihtiyaçları ortaya çıkmıştır.

Göç olaylarıyla birlikte Kilis'te kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri hız kazanmıştır. Yeni yerleşen göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda, şehirdeki altyapı, konut ve kamusal alanlar yeniden düzenlenmiştir. Bu da şehirdeki yaşam kalitesinin artmasına ve daha çağdaş bir kentsel çevrenin oluşmasına katkıda bulacağı beklenmektedir.

Konut Stoku ve Yoğunlaşma teması altında, göçle birlikte Kilis'te konut talebinde artış yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu durum inşaat ve mimarlık sektörünün canlanmasını sağlamış ve gecekondü bölgelerinin düzenlenmesi ve kentsel dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

4.2. Göçün Kilis'in Sosyal Dokusu Üzerine Olumsuz Etkileri

Göçün Kilis'in sosyal dokusu üzerinde olumsuz etkilerine yönelik incelenen konular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Göçün Kilis sosyal dokusu üzerine olumsuz etkileri

Temalar	Kodlar
Nüfus Yoğunluğu	Konut fiyatlarının ve kiraların aşırı yükselmesi
	Yetersiz konut stoku
	Kentte alt ve üst yapı hizmetlerinin aşırı yük altında girmesi
Altyapı Yetersizlikleri	Altyapı hizmetlerinin taşıma kapasitesinin yetersiz kalması
	Altyapı hizmetlerinin verimliliğinin azalması
	Altyapı hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin olumsuz etkilenmesi
Kamusal	Hizmetlerin Hizmet kalitesinin düşmesi

Yetersizliği	Kamusal hizmetlerin yetersiz kalması
	Kamusal hizmetlerin maliyetlerinin artması
	Sağlık merkezleri, okullar vb. Kapasite yetersizliği
	Toplu taşıma araçları ve ağlarının yetersiz kalması
	Kent fonksiyonlarının olumsuz etkilenmesi
	Toplumsal entegrasyondaki sorunlar
Kültürel Uyum ve Kimlik Sorunları	Uyumsuz yapılaşma
	Yerel mimari kimliğe uygun olmayan yapıların ortaya çıkması
Ekonomik Sorunlar	Yapı yoğunluğu nedeniyle yapı kalitesinin düşmesi
	Arazilerin yetersiz kalması
	Yaşam kalitesinin düşmesi
Çevresel Sorunlar	Çevre kirliliğinin artması
	Belediye hizmetlerinin maliyetinin artması
	Çevresel sürdürülebilirliğin azalması
	Ekosistemin bozulması
	Hava kirliliği
	Yeşil alanlarının oranının azalması
Yapısal Sorunlar	Restorasyon zorlukları
	Artan nüfus ve yapılaşma baskısı
	Konut erişiminin zorlaşması
	Kent dokusunun bozulması
	Tarihi yapıların tahribata uğraması
	Modern yapıların hızlı deformasyonu
	Gecekondulaşma ve plansız yapılar
	Konut kalitesinin düşmesi
	Kaynakların aşırı tüketilmesi
	Yapı standartlarının ve güvenliğinin düşmesi
Kentsel Sorunlar	Kent planlamasının karmaşık ve zor hale gelmesi
	Plansız kentleşme
	Kentsel bozulmalar
	Kentin kalkınmasının zorlaşması
	Kentin yaşanabilirlik düzeyinin düşmesi
	Mimari ve kültürel kimliğin zedelenmesi
	Kültürel deformasyon
	Kentin benzersiz kimliğinin ve dokusunun kaybolması
	Ulaşım ağının yetersiz kalması ve trafik sorunları
	Kent Estetiğinin Bozulması

Nüfus Yoğunluğu temasında, Kilis'teki göç dalgası sonucunda konut fiyatlarının ve kiraların aşırı yükseldiği gözlemlenmiştir. Aynı şekilde, yetersiz konut

stoku da gözlemlenen bir sorundur. Bu durum, Kilis'teki nüfus artışıyla birlikte ortaya çıkan bir problemidir. Ayrıca, kent alt ve üst yapı hizmetlerinin aşırı yük altında olduğu ve kapasitelerinin yetersiz kaldığı da gözlemlenmiştir.

Yüzbinlerce göçmenin Kilis'e gelmesi, konut taleplerinde büyük bir artışa neden olmuştur. Yetersiz konut stoku, konut fiyatlarının ve kiraların yükselmesi ve kentte yoğunlaşma sorunları ortaya çıkmıştır. Bu durum, konut erişimini zorlaştırabilir ve kentin mevcut yapılaşmasını etkileyebilir.

Altyapı Yetersizlikleri temasında, altyapı hizmetlerinin taşıma kapasitesinin yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, Kilis'teki nüfus artışı ve göç dalgasıyla birlikte altyapıya olan talebin artmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, altyapı hizmetlerinin verimliliğinin azaldığı ve sürdürülebilirliğinin olumsuz etkilendiği de gözlemlenmiştir.

Göç dalgası, Kilis'teki altyapı sistemlerini aşırı yük altına sokabilir. Su, elektrik, kanalizasyon, ulaşım gibi altyapı hizmetlerinin kapasiteleri, beklenmedik bir şekilde artan nüfusa yetişmekte zorlanabilir. Altyapı yetersizlikleri, yaşam kalitesini ve kent fonksiyonlarını olumsuz yönde etkileyebilir.

Kamusal Hizmetlerin Yetersizliği temasında, hizmet kalitesinin düştüğü ve kamusal hizmetlerin yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, kamusal hizmetlerin maliyetlerinin arttığı ve sağlık merkezleri, okullar gibi alanlarda kapasite yetersizliği yaşandığı da belirtilmiştir.

Göçmenlerin yerleştiği bölgelerdeki kamusal hizmetlerin yetersiz kalması, sağlık merkezlerinin ve okulların kapasite sorunları yaşamasına neden olabilir. Bu durum, göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve toplumsal entegrasyonun sağlanmasında zorluklar yaşatabilir.

Kültürel uyum ve kimlik sorunları temasında, uyumsuz yapılaşma ve yerel mimari kimliğe uygun olmayan yapıların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu durum, farklı kültürel geçmişlere sahip göçmenlerin Kilis'te farklı sosyal doku anlayışlarıyla yapılaşmaya katkıda bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Göçmenlerin Kilis'e yerleşmesiyle birlikte sosyal doku uyumu sorunları ortaya çıkabilir. Göçmenler kendi kültürel alışkanlıklarını ve sosyal doku tarzlarını

getirebilirken, yerel sosyal doku kimliği ve estetikle uyumlu olmayan yapılaşmalar görülebilir. Bu durum, kentin bütünlüğünü ve sosyal doku harmonisini bozabilir.

Ekonomik Sorunlar temasında, yapı yoğunluğunun artmasıyla birlikte yapı kalitesinin düştüğü ve arazilerin yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, yaşam kalitesinin düştüğü de tespit edilmiştir.

Göç olayları, Kilis'te ekonomik ve sosyal gerilimlere yol açabilir. Yüksek işsizlik oranı, sınırlı istihdam fırsatları ve gelir adaletsizliği gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Göçmenlerin ekonomik entegrasyonu ve sosyal uyum süreçleri, kentin sosyal dokusunu ve dengeyi zorlayabilir.

Çevresel Sorunlar temasında, çevre kirliliğinin arttığı ve belediye hizmetlerinin maliyetinin arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, çevresel sürdürülebilirliğin azaldığı, ekosistemin bozulduğu, hava kirliliğinin arttığı ve yeşil alanların oranının yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Artan nüfus ve yapılaşma, Kilis'in doğal ve çevresel kaynaklarının üzerinde büyük bir baskı yaratabilir. Su kaynakları, yeşil alanlar ve ekosistemler, göç dalgasıyla birlikte daha fazla tüketilebilir ve tahrip edilebilir. Bu durum, çevresel sürdürülebilirlik ve doğal denge açısından zayıf bir nokta oluşturabilir.

Artan nüfus ve yapılaşma, Kilis'in doğal ve çevresel kaynaklarının üzerinde büyük bir baskı yaratabilir. Su kaynakları, yeşil alanlar ve ekosistemler, göç dalgasıyla birlikte daha fazla tüketilebilir ve tahrip edilebilir. Bu durum, çevresel sürdürülebilirlik ve doğal denge açısından zayıf bir nokta oluşturabilir.

Yapısal Sorunlar temasında, restorasyon zorlukları ve artan nüfus ve yapılaşma baskısı yaşandığı belirtilmiştir. Ayrıca, konut erişiminin zorlaştığı, kent dokusunun bozulduğu, tarihi yapıların tahribata uğradığı ve modern yapıların hızlı deformasyona uğradığı da gözlemlenmiştir.

Göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği bölgelerdeki yapı stokunda artış olabilir. Hızlı ve plansız yapılaşma, mimari açıdan sorunlu ve estetik açıdan uyumsuz yapıların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu durum, kentin mimari doku ve karakterinin bozulmasına yol açabilir.

Kentsel Sorunlar temasında, kent planlamasının karmaşık ve zor hale geldiği, plansız kentleşme ve kentsel bozulmalar yaşandığı belirtilmiştir. Bunun yanı

sıra, kentin kalkınmasının zorlaştığı, yaşanabilirlik düzeyinin düştüğü ve sosyal doku ve kültürel kimliğin zedelendiği de tespit edilmiştir. Ayrıca, kentin benzersiz kimliğinin ve dokusunun kaybolduğu, ulaşım ağının yetersiz kaldığı ve trafik sorunları yaşandığı da gözlemlenmiştir.

Göç dalgası, Kilis'teki trafik ve ulaşım sistemlerini zorlayabilir. Yetersiz ulaşım ağı, trafik sıkışıklığı ve ulaşım erişiminde sorunlar yaşanabilir. Bu durum, günlük yaşamı olumsuz etkileyebilir ve kentin hareketliliğini kısıtlayabilir.

Bu analitik bulgular, Kilis'teki kentsel sorunları ve göçün yol açtığı etkileri göstermektedir. Nüfus artışıyla birlikte konut ve altyapı taleplerinin artması, kamusal hizmetlerin yetersiz kalması, kültürel uyum ve kimlik sorunları, ekonomik ve çevresel sorunlar, yapısal sorunlar ve kentsel planlama zorlukları Kilis'teki kentsel dönüşüm sürecini etkilemektedir. Bu sorunların çözümü için stratejik planlamalar ve politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

4.3. Göçün Gecekondulaşma ve Kaçak Yapılaşma Üzerine Etkileri

Göçün gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma üzerine etkileri ilişkin incelenecek konular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Göçün gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmaya etkisi

Temalar	Kodlar
Göç	Kentin taşıma kapasitesinin yetersiz kalması Nüfus artış oranının artması
Yapı İhtiyacı	Konut arzının konut talebini karşılamaması Hızlı yerleşim ihtiyacı
Ekonomik Zorluklar	Gelir düzeyinde düşüş İşsizliğin artması
Kaynak Sınırlaması	Sınırlı konut imkânı Sınırlı arazi imkânı
Demografik Yapı	Göçmenlerin kalabalık aileler olması Göçmenlerin doğum oranının çok yüksek olması

Suriye'den Kilis'e yaşanan göç dalgasına yönelik göç teması altında; kentin taşıma kapasitesinin yetersiz kalması, göç eden insanların artan sayısı, yerel altyapı ve hizmetlerin yetersiz kalması gibi sorunlar göze çarpmaktadır. Göçmenlerin barınma ihtiyaçlarının karşılanamaması, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın artmasına yol açabilir. Savaş, çatışma veya ekonomik nedenlerle yapılan göçler,

kentlerde nüfus artışına sebep olmaktadır. Hızlı nüfus artışı, konut ihtiyacını artırarak gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir.

Göç dalgasıyla birlikte Kilis'in altyapı sistemleri yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Su, elektrik, kanalizasyon gibi temel altyapı hizmetlerinin artan nüfusu karşılamak için yetersiz kalması, kentte yaşam kalitesini olumsuz etkilemiştir. Bu durumda, su kaynaklarının tükenmesi, elektrik kesintileri ve kanalizasyon problemleri gibi sorunlar ortaya çıkabilir.

Yapı İhtiyacı teması altında; Konut arzının konut talebini karşılamaması ve hızlı yerleşim ihtiyacı kodları yer almaktadır. Bu hususlar gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın sebeplerinden biridir. Konut arzının talebi karşılayamaması, yerleşim alanlarının plansız bir şekilde genişlemesine yol açabilir.

Göç olayları, Kilis'te konut talebinin hızla artmasına neden olmuştur. Bu durum, mevcut konut stokunun yetersiz kalmasına ve yoğunlaşmanın artmasına sebep olmuştur. Kent planlamacıları, bu talepleri karşılamak ve sürdürülebilir bir kent yapılanması sağlamak için yeni konut projeleri geliştirmek, gecekondulaşma bölgelerini düzenlemek ve konut politikalarını gözden geçirmek gibi önlemler almak durumundadır.

Yapı İhtiyacı teması altında; hızlı yerleşim ihtiyacı da bir diğer kod olarak belirlenmiştir. Hızlı şekilde yerleşim ihtiyacının karşılanması gerekliliği, konut talebinin artmasına ve gecekondulaşmanın yaygınlaşmasına sebep olabilir.

Ekonomik Zorluklar teması altında yer alan kodlar incelendiğinde "Gelir düzeyinde düşüş" ve "İşsizliğin artması" kodları göze çarpmaktadır. Ekonomik zorluklar, insanların konut maliyetlerini karşılamakta güçlük çekmelerine ve daha uygun fiyatlı seçeneklere yönelmelerine neden olabilir. Bu da gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın artmasına katkıda bulunabilmektedir.

Kaynak Sınırlaması teması altında "Sınırlı konut imkânı" ve "Sınırlı arazi imkânı" kodları da göçün oluşturduğu diğer sorunları gözler önüne sermektedir. Yetersiz konut ve arazi imkânının sınırlı olması, insanları gecekondulaşmaya ve kaçak yapılaşmaya yöneltebilir. Sınırlı kaynaklar, daha uygun fiyatlı ve hızlı şekilde erişilebilen alternatif konut seçeneklerinin aranmasına sebep olabilir.

Demografik Yapı teması altında "Göçmenlerin kalabalık aileler olması" ve "Göçmenlerin doğum oranının çok yüksek olması" gibi kodlar yer almaktadır. Göçmen nüfusun kalabalık ailelere sahip olması ve yüksek doğum oranları, konut talebini artırabilir. Bu da gecekondü ve kaçak yapılaşmanın artmasında etkili olabilmektedir.

Mültecilerin kalabalık aileler olması ve doğum oranlarının çok yüksek olması sosyodemografik sorunların yanı sıra, konut sorununu da daha çıkmaz hale getirmektedir. Bu hususta stratejik bir nüfus planlamasının yapılması faydalı olabilir.

4.4. Göçün Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri

Göçün tarihi yapılar üzerinde etkilerinin tespitine yönelik temalar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Göçün tarihi yapılar üzerine etkileri

Temalar	Kodlar
Fiziksel Etkiler	Tarihi yapıların aşırı kullanım
	Tarihi yapıların yıpranması
Güvenlik Sorunları	Tarihi yapılarda hırsızlık
	Tarihi yapıya kaçak yerleşme
Kullanım	Tarihi yapıyı kontrolsüzce kullanma
	Tarihi yapıya uygun olmayan tadilat

Yukardaki tabloda görüldüğü gibi, "fiziksel etkiler", "güvenlik sorunları" ve "kullanım" temaları üzerine çeşitli kodlar verilmiştir. Bu kodlar ve frekanslar, tarihi yapıların karşılaştığı çeşitli sorunları ve etkileri temsil etmektedir.

Fiziksel Etkiler temasında; tarihi yapıların aşırı kullanımı kodu bulunmaktadır. Tarihi yapıların yoğun kullanımı, yapıların üzerindeki yükü artırabilir ve yapıların fiziksel durumunu olumsuz etkileyebilir. Tarihi yapıların yıpranması kodunda ise yapıların uzun süreli ve yoğun kullanım, tarihi yapıların yıpranmasına ve tahribatına neden olabileceği gözlemlenmiştir.

Kendi gözlemlerimden yola çıkarak şunları söyleyebilirim. "Aşırı kullanmadan dolayı yıpranmışlardır. Hırsızlık faaliyetlerinin artışı nedeniyle tarihi yapıların içinde bulunan demir korkuluklar çalınmış ya da hasar görmüştür. Kullanılmayacak durumda olan harap yapılar kontrolsüzce ve orijinaline aykırı

tadilatlar görmüş ve göçmenlere kiralanmıştır Tarihi yapıların ahşap kapı ve pencereleri PVC'lerle değiştirilmiştir. Avluların üs metal tentelerle kapatılmıştır. Bu bahsettiğim kullanımlar sadece göçmenlerin gelmesinden dolayı gerçekleşmiştir diyemem çünkü göçmenlerden önce bu bölgede yaşayanlarda tarihi yapılarda aynı kullanım biçimlerini benimsemişlerdi. Ama göçmenlerin gelmesi ile bu değişimler arttı ve daha gözle görülür bir hal aldı.”

Güvenlik Sorunları teması altında ise bir takım önemli kodlar belirlenmiştir. Bu kodlardan birisi, tarihi yapılarda hırsızlık kodudur. Değerli eşyaların bulunduğu tarihi yapıların, hırsızların hedefi olabileceği ve güvenlik sorunlarına yol açabileceği gözlemlenmiştir.

Göçle birlikte tarihi dokulu mimarilerin güvenlik sorunları yaşadığı görülmektedir. Yabancı bir nüfusun artması, hırsızlık faaliyetlerinin artmasına ve tarihi yapıların içinde bulunan demir korkulukların çalınmasına veya hasar görmesine neden olabilir. Bu durum, tarihi yapılarda koruma eksikliği ve güvenlik önlemlerinin artırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bir diğer kod ise tarihi yapıya kaçak yerleşme kodudur. Bu bağlamda izinsiz olarak tarihi yapılara yerleşen kişilerin, güvenlik açısından sorun oluşturabileceği ve yapıların korunmasını zorlaşabileceği belirtilmiştir.

Tarihi yapıyı kontrolsüzce kullanma kodu ise tarihi yapıların kontrolsüz bir şekilde kullanılması, yapıların özgünlüğüne zarar verilmesi ve koruma ihtiyacını artması ile ilgilidir.

Tarihi yapıya uygun olmayan tadilat kodunda ise tarihi yapıların orijinalliğini bozan veya yapıya zarar verebilecek şekilde gerçekleştirilen tadilatların, yapıların kullanımını olumsuz etkileyebileceği ve yapıların korunmasını zorlaştırabileceği tespit edilmiştir.

Göçmenlerin gelmesiyle birlikte, tarihi yapıların bulunduğu bölgelerde sosyal yapı ve toplum dinamikleri etkilenmiştir. Göçmenlerin farklı kültürleri ve yaşam tarzlarıyla birlikte getirdiği sosyal etkileşimler, tarihi dokulu mimariler üzerinde çeşitli değişimlere neden olabilir. Örneğin, tarihi bir yapı aslında konut olarak kullanılıyorsa, göçmenlerin gelmesiyle birlikte ticari veya toplumsal amaçlar için kullanılmaya başlanmış olabilir. Bu, yapıların işlevlerinde ve kullanımında değişikliklere yol açabilir.

Bu tespitler, tarihi yapıların fiziksel durumunu, güvenliğini ve uygun kullanımını etkileyen faktörleri ortaya koymaktadır. Bu sorunlar, tarihi yapıların korunması ve sürdürülebilirliği açısından dikkate alınması gereken önemli konulardır.

4.5. Göçün Kilis Üzerinde Yarattığı Olumsuz Etkilerin Çözümüne Yönelik Tespitler

Göçün Kilis kentsel ve dokusal yapı üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerin çözümüne yönelik temalar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Göçün yarattığı olumsuz etkilerin çözümüne yönelik tespitler

Tema	Kod
Yerleşim	Kentsel Dönüşüm
	Yeni Konut Projeleri
	Gecekondü Mahalleleri
	Göçmen Barınma Merkezi
Mimari	Prefabrik Yapılar
	Geçici Konutlar
	İkinci Kat Eklemeleri
	Gecekondü Estetiği
İş Birliği	Sivil Toplum Kuruluşları
	Yabancı Yardım Kuruluşları
	Uluslararası İş Birlikleri
Altyapı	Su Temini
	Elektrik Altyapısı
	Yol İyileştirmeleri
	Kanalizasyon Sistemi

Yerleşim konusunda, göçün yol açtığı sorunları çözmek için öncelikli olarak kentsel dönüşüm projelerine odaklanılmalıdır. Bu projelerle, Kilis'teki gecekondü mahallelerinin yerine modern ve düzenli konutlar inşa edilebilir. Ayrıca, yeni konut projeleriyle yerleşim bölgeleri genişletilebilir veya yeni konut alanları oluşturulabilir.

Mimari açıdan, göç nedeniyle ortaya çıkan konut ihtiyaçlarına uygun çözümler geliştirilmelidir. Prefabrik yapılar ve geçici konutlar, hızlı bir şekilde ihtiyaçları karşılamak için kullanılabilir. Bununla birlikte, mevcut yapılar üzerine ikinci kat eklemeleri gibi genişletme çalışmaları da yapılabilir. Ancak, göç sonucu oluşan gecekondü estetiği problemleri de dikkate alınmalı ve estetik kaygılar göz önünde bulundurularak çözümler üretilmelidir.

Kilis'te göçlerin artmasıyla birlikte kaçak yapılaşma ve gecekondü sayısında belirgin bir artış olduğunu gözlemlenmiştir. Bu durumu açıklamak için birkaç faktörü göz önünde bulundurabiliriz. Öncelikle, göç eden insanların yerleşim ihtiyaçlarını karşılamak için hızlı ve ucuz konut çözümleri aramaları kaçak yapılaşmanın artmasına neden olabilir. Ayrıca, ekonomik zorluklar ve kısıtlı kaynaklar da insanları kaçak yapılaşmaya yönlendirebilir. Bunun yanı sıra, arsa fiyatlarının uygun olduğu bölgelerde kaçak yapılaşma ve gecekondü sayısının artması da söz konusu olabilir. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde, Kilis'te kaçak yapılaşma ve gecekondü sayısında artış gözlenmesi kaçınılmaz hale gelir. Bu durumun çözümünde geçici konutlar ve prefabrik yapılar çözüm olabilir.

İş birliği ve destek de göçün yarattığı sorunların çözümünde önemli bir rol oynayabilir. Sivil toplum kuruluşları, yerel halkın katılımıyla sosyal sorunlara çözüm üretebilir. Ayrıca, yabancı yardım kuruluşları ve uluslararası iş birlikleri, Kilis'teki göçle ilgili projelere destek sağlayabilir.

Altyapı düzenlemeleri de göçün etkilerini azaltmada önemli bir faktördür. Su temini ve elektrik altyapısı iyileştirmeleri, yerleşim alanlarının yaşanabilirliğini artırır. Yol iyileştirmeleri ve kanalizasyon sistemi gibi altyapı çalışmaları da yapılmalıdır.

Özetle, göç dalgasıyla birlikte Kilis'te hızlı bir nüfus artışı yaşandı ve altyapı hizmetleri bu hızlı artışa yetişmekte zorlandı. Su, elektrik, kanalizasyon gibi temel altyapı sistemlerinin yetersiz kalması, kentte yaşam kalitesini etkiledi. Bu noktada belediye, altyapıyı güçlendirmek ve hizmetleri iyileştirmek için çaba sarf etmeli.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, tartışmalara ve önerilere yer verilmiştir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Suriye’deki savaş ve çatışmalar güvenli bir sığınak olarak Türkiye’ye göç hareketini başlatmıştır. Bu göçün Türkiye’ye ekonomik, sosyal, demografik, güvenlik ve siyasi yansımaları olmuştur. Suriye’ye sınır olmasından dolayı bu göçten en çok etkilenen illerin başında ise Kilis ili gelmektedir. Kilis, Suriye sınırında yer alan bir il olup, yüzyıllardır çeşitli kültürel ve tarihi etkilerle şekillenmiş bir kenttir. Bu araştırmada, Suriye’deki iç savaş nedeniyle Kilis iline gerçekleşen göç dalgasının Kilis’in kentsel ve sosyal yapısına etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda özetletmiştir.

Araştırma sonucuna göre, göçmenlerin farklı kültürel geçmişleri ve mimari tercihleri Kilis’te çeşitlilik oluşturmuştur. Bu çeşitlilik, kentin kimlik ve kültürel zenginliğini artırmış olsa da, kültürel entegrasyonun zor olacağı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar, Şahutoğlu’nun (2023) araştırma sonucuyla benzerlik arz ederken, Shushtari ve Hafeznia (2020) tarafından ulaşılan sonuçlarla farklılık arz etmektedir. Shushtari ve Hafeznia (2020), Ortadoğu’daki göçün Avrupa’nın kültürel bütünlüğüne bir tehdit olduğunu ve göçmenlerin kültürlerinin Avrupa tarafından özümselemeyeceğini tespit etmişler.

Ekonomik sorunlar, göç dalgasıyla birlikte Kilis’te yaşanan bir başka önemli etkidir. Göç nedeniyle işgücü piyasasında değişiklikler meydana gelmiş ve ekonomik dengeler etkilenmiştir. Bunun sonucu olarak, yüksek işsizlik oranı, sınırlı istihdam fırsatları ve gelir adaletsizliği gibi sorunların ortaya çıkarabileceği ve göçmenlerin ekonomik entegrasyonu ve sosyal uyum süreçleri, kentin sosyal yapısını bozabileceği

gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, Rasooly (2020) ve Barro ve SalaiMartin (2004)'in çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre; altyapı ve kamusal hizmetlerin yetersizliği, göç dalgasıyla birlikte Kilis'te ortaya çıkan zorluklar olarak gözlemlenmiştir. Yaşanan yoğun göç ile birlikte Kilis'in altyapı ve kamusal hizmetlerinin artan talepleri karşılayacak düzeyde güçlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonucuna göre, göçle birlikte Kilis'teki konut fiyatları ve kiralar aşırı yükselmiş ve kent yetersiz konut stoku ile karşılaşmıştır. Bu durum yerel halkın konut erişimini zorlaştırmıştır. Bu sonuçlar, Oytun ve Gündoğar (2015) ve Kılıç (2019)'ın çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Göç dalgası nedeniyle nüfus artışı yaşanan Kilis'te, uygun konut stoku sağlanması ve yoğunlaşmanın kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Kültürel uyum ve kimlik sorunları, göç dalgasıyla birlikte ortaya çıkan önemli bir konudur. Göçmenlerin kendi kültürlerini koruma çabaları ve yerel halkla olan etkileşimleri, mimari ve sosyal yapıyı etkileyen dinamiklerdir.

Göç dalgasıyla birlikte çevresel sorunlar da artmıştır. Artan nüfus ve yapılaşma, doğal kaynakların tükenmesine ve çevresel sorunlara yol açmaktadır. Çevresel sorunlar temasında, çevre kirliliğinin arttığı, çevresel sürdürülebilirliğin azaldığı, ekosistemin bozulduğu, hava kirliliğinin arttığı ve yeşil alanların oranının yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, Kılıç (2019)'ın çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Kılıç (2019), göç nedeniyle Çerkezköy'de fabrikaların yerleşim yerleri içinde kalmasından dolayı çevresel ve ulaşım sorunlarının ortaya çıktığını tespit etmiştir. Bu nedenle, çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil alanların korunması için planlama ve tasarım süreçlerinde çevresel faktörlerin göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, Suriye'deki iç savaş nedeniyle Kilis iline gerçekleşen göç dalgasının Kilis'in kentsel ve sosyal yapısı üzerinde çeşitli etkileri olmuştur. Bu etkilerin yönetilmesi ve gelecekteki planlama süreçlerinde bu faktörlerin dikkate alınması, Kilis'in sürdürülebilir ve uyumlu bir kent olmasını sağlayabilir. Bu çalışma, bu sürece ışık tutarak daha iyi bir anlayış sağlamayı ve gelecekteki kararları desteklemeyi hedeflemektedir.

ÖNERİLER

Yoğun Göç ile birlikte Kilis'in kentsel ve sosyal dokusu bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim o kadar açık görünmektedir ki, Kilis ili göç öncesi ve göç sonrası iki farklı kent görünümüne bürünmüştür. Araştırma neticesinde ortaya çıkan sonuçları da dikkate alarak bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Öncelikle göçün etkilerine yönelik olarak ortaya çıkan sorunların çözümünde hem merkezi yönetime hem de yerel yönetime önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimin mevcut bütçesiyle bu sorunların altında kalkması çok zordur. Merkezi yönetim pozitif ayrımcılık yaparak Kilis iline olması gerekenden daha fazla kaynak aktarabilir.

Yüksek işsizlik oranı, sınırlı istihdam fırsatları ve gelir adaletsizliği gibi sorunlar Kilis'te ekonomik ve sosyal gerilimlere yol açabilir. Bu noktada yeni istihdam olanaklarının sağlanabilmesi için Kilis iline yatırım teşvikleri verilebilir.

Diğer önemli bir sorun ise, konut yetersizliği ve kiraların yüksek oluşudur. Bu sorunun çözümü için kentsel dönüşüm ve yeni konut projeleri yapılabilir. Bu projelerle, Kilis'teki gecekondulu mahallelerinin yerine modern ve düzenli konutlar inşa edilebilir. Ayrıca, yeni konut projeleriyle yerleşim bölgeleri genişletilebilir veya yeni konut alanları oluşturulabilir. Bu noktada, yerel yönetimler TOKİ ile iş birliği yaparak konut stoğunu artırma yoluna gidebilir.

Göç dalgasıyla birlikte kültürel uyum ve kimlik sorunları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, yerel halk ve göçmenler arasında kültürel uyumu teşvik edecek politikalar ve projeler geliştirilebilir. Bu noktada, göçmenlerin toplumla etkileşimi ve kültürel uyumun sağlanması için entegrasyon programları düzenlenebilir. Özellikle üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları bu konuda görev üstlenebilirler.

Göçle birlikte ortaya çıkan diğer bir sorun ise, altyapı ve kaynak kullanımı sorunudur. Altyapı projeleri, enerji verimliliği, su yönetimi ve atık yönetimi gibi sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak tasarlanmalıdır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılmalı ve enerji tüketimi azaltılmalıdır. Su kaynaklarının etkin kullanımı ve atık yönetimi için etkili politikalar ve uygulamalar geliştirilebilir.

Göçün Kilis iline diğer önemli bir etkisi ise çevreyle ilgilidir. Bu noktada, Kilis'in sürdürülebilir gelişimi için yeşil alanlar ve rekreasyon alanlarına yatırım

yapılabilir. Bu alanlar, halkın dinlenme, spor yapma ve doğayla etkileşim kurma imkanlarını sağlayarak yaşam kalitesini artırır. Aynı zamanda, yeşil alanlar şehir ekosistemine katkı sağlayarak çevresel dengeyi korur ve biyolojik çeşitliliği destekler.

Kilis, Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği bir şehir olmuştur. Göçmen nüfusunun sürdürülebilir bir şekilde entegre edilmesi önemlidir. Bu bağlamda, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası aktörler işbirliği içinde çalışarak, göçmenlerin barınma, eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel ihtiyaçlarına yanıt verecek politikalar geliştirebilirler.

Kilis'te tespit edilen tarihi ve kültürel değerlerin korunması için restorasyon çalışmaları yapılabilir. Restorasyon süreçlerinde orijinal malzemelerin kullanımına özen gösterilmeli ve yapıların orijinal tasarımlarına sadık kalınmalıdır. Ayrıca, restorasyon çalışmalarında uzmanlık gerektiren konulara odaklanacak nitelikli ekiplerin oluşturulması önemlidir.

Bu araştırma sadece Kilis ilini kapsamaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda kapsam genişletilerek şehirler arasında karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akdemir, İ. O., & Türkoğlu, E. (2022). Göçlerin Mekânın Dönüşümüne Etkisi: Güney Marmara Bölümü Örneği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 191-225.
- Akış, A. ve Akkuş, A. (2003). Güneydoğu Anadolu Projesi'nin Şanlıurfa'daki göçe etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 529-542.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Aksoy, M. (2011). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde terörün neden ve sonuçları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 4-9.
- Akşit, B. (1998). İçgöçlerin nesnel ve öznel toplumsal tarihi üzerine gözlemler: Köy tarafından bir bakış. A. İçduygu (Ed.), *Türkiye'de İç Göç Konferansı* içinde (s. 22-37). Tarih Vakfı Yayınları.
- Alper, A. M. (2005). *İşçi dövizlerini belirleyen makro ekonomik etkenler: Türkiye örneği*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü.
- Altınbaş, İ. (2008). *Dış-göç ve din*. Dem Yayınları.
- Atalay, A. (2008). Gökçeada'nın sürdürülebilir kalkınmasında sektörel önceliklendirmenin önemi. A. Akdemir, O. Demircan, S. Yılmaz, T. Takaoğlu ve C. Akbulak (Ed.), *Gökçeada Değerleri Sempozyumu, 26-27 Ağustos 2008* (s. 13-24). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Atauz, S. (1990). *Ankara ve Şanlıurfa'da sokak çocukları*. UNICEF Yayınları.
- Avaner, T. ve Ocaklı, L. (2021). Suriye krizinin ardından Türkiye'de meydana gelen düzensiz göç ve Covid-19 salgınının düzensiz göç üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(Covid 19 Özel Sayısı), 1-13. <https://doi.org/10.17065/huniibf.907481>
- Aydeniz, S. ve Sarıkaya, B. (2021). Göçmen çocukların eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 385-404. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.959700>
- B, S. ve Ertürk, F. (2017). Kentsel kimlik bileşenleri ile yerel kimliğin izlerini sürmek: Kapanca sokak örneği. *Mimarlık ve Yaşam*, 2(1), 65-88. <https://doi.org/10.26835/my.271053>
- Babacan M. (2019). Göçmenliğin ve mülteciliğin sosyo-ekonomik etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Bakıtaş, T. ve Kandemir, O. (2010). Gelişmekte olan ülkeler ve beyin göçü: Türkiye örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 961-964.
- Bal, H. (2008). *Kent sosyolojisi*. Fakülte Kitabevi.
- Barro, R.J., Sala-i Martin, X. (2004). *Economic growth*. 2nd edition. MIT Press, Cambridge
- Bayramoğlu, E., Özdemir Işık, B. ve Demirel, Ö. (2014). Gürültü kirliliğinin kent parklarına etkisi ve çözüm önerileri: Trabzon kenti örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(9), 35-42.

- Begeç, G. (t.y.). *BM Genel Sekreteri'nin 2005 zirve raporunun kalkınma boyutu: Binyıl kalkınma hedeflerinin gözden geçirilmesi*. T.C. Dışişleri Bakanlığı. https://www.mfa.gov.tr/bm-genel-sekreteri_nin-2005-zirve-raporunun-kalkinma-boyutu_binyil-kalkinma-hedeflerinin-gozden-gecirilmesi.tr.mfa
- Bilge Zafer, A. (2016). Göç çalışmaları için bir anahtar olarak “kültürleşme” kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(30), 85-90. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.290739>
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler. *Coğrafya Dergisi*, (35), 1-16. <https://doi.org/10.26650/JGEOG330955>
- Boz, D. (2016). Dış göçler olgusu ve etkisi: Türkiye-Suriye üzerine bir inceleme. *Sosyoekonomi*, 24(30), 147-154. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.009>
- Caulfield, J. (2020). Thematic analysis. Access Address: <https://www.scribbr.com/methodology/thematic-analysis/>, (11th April 2020)
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(24), 209-215.
- Çelebi Zengin, E. (2018). Kent ve kentlileşme sarmalında Türkiye. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 85-103. <https://doi.org/10.21180/kuiibf.2018136759>
- Çetiner, S. ve Günay, E. (2021). Uluslararası göçün sosyokültürel etkilerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(47), 1-21.
- Çimen, H. (2023). Göç Hareketlerinin Kentsel Mekan Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü.
- Davies, N. (2006). *Avrupa tarihi* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları.
- deMarrais, K. (2004). Qualitative interview studies: Learning through experience. K. deMarrais ve S. D. Lapan (Ed.) *Foundations for research içinde* (s. 51-68). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Demirsoy, M. S. (2006). *Kentsel dönüşüm projelerinin kent kimliği üzerindeki etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere kentsel dönüşüm projesi örnek alan incelemesi)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, O. (2015). Ortadoğu ve Asya kökenli göçmenlerin göç güzergâhında Türkiye opsiyonu. *Sosyoloji Dergisi*, 1(6), 209-213.
- Duman, T. (2019). Toplumsal uyum için eğitimin önemi: Türkiye’deki Suriyeliler örneği*. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(7), 354-360. <https://doi.org/10.21497/sefad.586638>
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum*, 5(9), 14-20. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- Ela Özcan, E. D. (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.

- Eraldemir, Z. (2013). Türkiye'de göç sorunu, göçlerin sosyo ekonomik yansımaları: İskenderun-Dört Yol örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, kentleşme ve göç: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 206-248.
- Fırat, A. S. (2008). Yoksulluk, kentlerde suç artışı ve kent merkezlerinde özel güvenlik hizmetleri verilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 201-228.
- Fitcher, J. (1994). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, Çev.). Atilla Kitabevi.
- Glesne, C. (2013). Nitel araştırmaya giriş. A. Ersoy ve P. Yalçınoglu (Çev.) Ankara: Anı.
- Goodwin-Gill, G. S. ve McAdam, J. (2007). The refugee in international law. Oxford.
- Gün, S. (2010). *Yoksulluk döngüsü bağlamında sokakta çalışan çocuklar*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, M. ve Yetim, N. (1996). Terör ve göç. II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*, 20-22 Kasım 1996, *Kongre Özet Kitabı* (s.109-115).
- Gürel, S. (2001). Türkiye'de göç ve bütünleşme sorunsalı. F. Gümüşçüoğlu (Der.), *21. yüzyılın karşısında kent ve insan içinde*. Bağlam Yayınları.
- Haldun, İ. (1997). *Mukaddime (Cilt I)* (Z. K. Ugan, Çev.). MEB Yayınları.
- Harari, Y. N. (2016). Dolaptaki iskeletler. *Sapiens: Hayvanlardan Tanrılara içinde* (s. 19-25). Kolektif Yayıncılık.
- İspir, E. (1991). *Şehirleşme ve meseleleri* (2. Baskı). Gazi Büro Yayınları.
- Kababulut, F. Y. ve Helvacı, C. (2017). Büyük şehirlerde ulaşım sistemleri ve sorunları: İzmir ili özelindeki sorunlara çözüm önerileri. *Planlama*, 27(3), 215-221. <https://doi.org/10.14744/planlama.2017.18894>
- Kanlıdere, A. (2012). XVI. asır başında Dulkadirli Türkmenleri hakkında önemli bir kaynak: Maraş'ın ilk mufassal tahrir defteri. C. Kabakcı ve S. Yakar (Ed.), *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, 29 Nisan-1 Mayıs 2011, I. Cilt (s. 79-92). Kahramanmaraş Belediyesi.
- Karaarslan, M. (2018). Diyarbakır Suriçi bölgesinin yeniden inşası ve hukuksal boyutu. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(39), 335-373.
- Karadağ, A. (2009). Kentsel ekoloji: Kentsel çevre analizlerinde coğrafi yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, 18(1-2), 31-47.
- Karakoç, F. D. (2009). Bir Mübadele Kasabasının Zorunlu Göç Öncesi ve Sonrasındaki Durumu. Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- Karataş, K. Attepe Özden, S., Ege, A., Fırat, E., Erim, F. ve Aslan, H. (2016). *Ankara sokaklarında çalıştırılan çocuklar: Sorunlar ve ihtiyaçlar (Araştırma Raporu)*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin mültecileri neoliberalizm koşullarında zorunlu göç ve kentleşme*. Dipnot Yayınları.

- Kejanlı D.T. ve Dinçer İ. (2011). Diyarbakır Kale Kenti'nde koruma ve planlama sorunları. *Megaron*, 6(2), 95-108,
- Keleş, R. (1976). Kentbilim ilkeleri. İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (1992). *Yerinden yönetim ve siyaset*. Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2002). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. (2010). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi.
- Keyder, Ç. (1982). Dünya ekonomisi içinde Türkiye (1923-1929). Yurt Yayınları.
- Kılıç (2019). Türkiye'de İç Göçün Kentleşme Üzerine Etkisi: Çerkezköy Örneği, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Kirzioğlu, A. M. (2017). Türkiye'nin nüfus değişimine göre il bazında kentleşmesine bir bakış (1965-2014). *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 153-183.
- Lefebvre, H. (1991). *Critique of everyday life* (Vol. 1) (J. Moore, Çev.). Verso.
- Lewis, B. (1984). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. TTK Yayınları.
- Menteşe, S. (2017). Çevresel sürdürülebilirlik açısından toprak, su ve hava kirliliği: Teorik bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53), 382-387. [http://dx.doi.org/ 10.17719/jisr.20175334127](http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334127)
- Miller, M. ve Castles, S. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- NTVMSNBC. (2000, Ekim 31). *Almanya'ya göçün 40. yılı*. <http://arsiv.ntv.com.tr/News/115944.Asp>
- Ortaylı, İ. (1979). *Türkiye idare tarihi*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Oytun, O. & Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri raporu. ORSAM-TESEV Rapor No:195.
- Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim terimler sözlüğü*. TDK Yayınları.
- Özcan, Y. Z. (1998). İç göçün tanımı ve verileri ile ilgili bazı sorunlar. A. İçduygu (Ed.), *Türkiye'de İç Göç Konferansı* içinde. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme*. Ekin Kitabevi.
- Özgür, M. ve Aydın, O. (2010). Türkiye'de kadın evlilik göçü. *Nature Sciences*, 5(1), 19-25.
- Özkalp, E. (1990). *Sosyolojiye giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özsoy, E. ve Görgülü T. (2022). Kentsel dönüşüm uygulamalarının süreç ve fiziksel mekâna etkilerinin Kayseri Sahabiye mahallesi kentsel dönüşüm örneği üzerinden irdelenmesi. *Megaron*, 17(1), 51-67.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç-kuram ve bölgesel bir uygulama*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (3. Baskıdan Çeviri). (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir).Ankara: Pegem.

- Pekmezci, Ş. ve Sahil, S. (2004). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3), 260-274.
- Petersen, W. (1996). A general typology of migration. *Amerikan Sociological Review*, 23(3), 256-266. <https://doi.org/10.2307/2089239>
- Rasooly, A. T. (2020). Afgan göçmenlerinin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri üzerine bir analiz, İstanbul örneği. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (5), 31-45.
- Sayın, H. (2010). *Uluslararası hukuk ve Türk hukuku bakımından göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, cinsel sömürü suçları ve bunlarla mücadelede uluslararası işbirliği*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sevinç, G., Devran, M. K. ve Sevinç, M. R. (2018). Türkiye’de kırdan kente göç ve göçün etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82. <https://doi.org/10.25204/iktisad.330930>
- Shagrir, L. (2017). The Ethnographic Research. Chapter 2. In: *Journey to Ethnographic Research*, Springer Briefs in Education, Springer. DOI 10.1007/978-3-319-47112-9_2.
- Shushtari, S., Z., A. and Hafeznia, M. R. (2020). Political Reflections on International Migration from the Middle East to Europe, *International Quarterly of Geopolitics*, 16 (59), 29-51. https://journal.iag.ir/article_106873.html?lang=en
- Südaş, İ. (2004). 17 Ağustos 1999 Marmara depreminin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkileri: Gölcük (Kocaeli) örneği. *Ege Dergisi*, 1(13), 78-79.
- Şen, Y. F. (2015). Terörün toplumlar üzerindeki sosyoekonomik etkilerine bakış: PKK terörü ve Ağrı gerçeği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 17-20.
- Şener, S. ve Serdar, M. (2015). “Sokak çocukları” problemleri ve problemlere yönelik uygulamalar (Türkiye–Hindistan örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (45), 104-115.
- T.C. Adalet Bakanlığı (2019). Ceza mahkemelerinde kasten öldürme suç ve karar sayısı, Türkiye, 2012-2019. *Adli istatistikler 2019 içinde* (s. 55). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB). (2017). *Çocuk işçiliği ile mücadele ulusal programı eylem planı*. https://www.cs.gb.gov.tr/cgm/dokumanlar/cocuk_isciligi_ile_mucadele_ulusal_programii_eylem_plani/
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). *Türkiye beslenme ve sağlık araştırması (TBSA)*. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü.
- Torlak, S., Anıktar, S. ve Köymen, E. (2022). İstanbul geneli altyapı elemanlarının arıtılmış gerçeklikle görüntülenmesinin şehircilik ve kent planlamasına etkisi. *Bartın University International Journal of Natural and Applied Sciences*, 5(2), 131-144. <https://doi.org/10.55930/jonas.1185786>
- Tuna, A. B. (2021). *Megakentte eğitim sınıfta mı kaldı?*. İstdergi.

- Tümtaş, M.S. & Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Türkay, C. (2005). *Aşiret ve cemaatler*. İşaret Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1998). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da boşaltılan yerleşim birimleri nedeniyle göç eden yurttaşlarımızın sorunlarının araştırılarak alınması gereken tedbirlerin tespit edilmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu*. S. Sayısı: 532.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2013, Mart 20). *Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurul tutanağı* (24. dönem 3. yasama yılı). https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=21915&P5=B&page1=34&page2=34
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *Uluslararası göç istatistikleri, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Göç-İstatistikleri-2021-45814#:~:text=T%C3%BCrkiye'den%20yurt%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1na%20g%C3%B6ç%C3%A7,ini%20ise%20yabancı%C4%B1%20uyruklular%20olu%C5%9Fturdu>.
- Unat, N. A. (2017). *Bitmeyen göç / Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ustaahmetoğlu, E. ve Toklu, İ. T. (2015). Organik gıda satın alma niyetinde tutum, sağlık bilinci ve gıda güvenliği etkisi üzerine bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Uzuner, Y. (1999). Niteliksel araştırma yaklaşımı. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri İçinde*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 601. Eskişehir. Ünite 9: 175-190.
- Ünal, A. (1995). *Anadolu'da kan davası* (N. Öktem, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Varçın, R. (2004). *İstihdam ve işgücü piyasası politikaları (Cilt 1)*. Siyasal Kitabevi.
- World Meteorological Organization (WMO). (2021, Kasım 17). *Natural hazards and disaster risk reduction*. <https://public.wmo.int/en/our-mandate/focus-areas/natural-hazards-and-disaster-risk-reduction>
- Yahyagil, M. Y. (1998). Kentlerin kültürün gelişmesindeki etkileri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (25), 105-120.
- Yalçinkaya, A. ve Mehmetçik, H. (2017). Aral Gölü felaketi: Beklentiler ve önceliklerde farklılıklar devam ederken ne yapılmalı?. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırması Dergisi*, 2(4), 150-162.
- Yavuz, T. (2021, Nisan 26). *Çernobil'deki patlamanın etkileri 35. yılında devam ediyor*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/chernobildeki-patlamanin-etkileri-35-yilinda-devam-ediyor/2220831>
- Yerasimos, S. (1980). *Az gelişmişlik sürecinde Türkiye (Cilt III)*. Gözlem Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (Beşinci Baskı). Ankara: Seçkin Basımevi.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6274>

Yılmaz, E. (2019). Uluslararası beyin göçü hareketleri bağlamında Türkiye’deki beyin göçünün durumu. *Lefkoşa Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 224-230.

ÖZGEÇMİŞ

CURRICULUM VITAE

